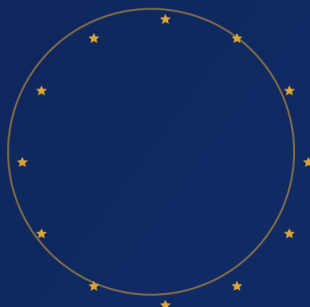

UDHËZUES PRAKTIK PËR NVM-TË SHQIPTARE
NË RRUGËN DREJT ANËTARËSIMIT NË BASHKIMIN EVROPIAN

InnoBiz

Një udhërrëfyes për përqafimin e inovacionit, përmbushjen e standardeve evropiane dhe shfrytëzimin e financimeve të BE-së — ndërtuar për biznese, themelues dhe menaxherë inovacioni të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme në Shqipëri.

Rreth këtij udhëzuesi

Qendra e Njohurive për Inovacion është një referencë praktike për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme shqiptare që po lundrojnë përqaqimin e inovacionit, transformimin digjital dhe të gjelbër, dhe përafrimin teknik të nevojshëm në rrugën drejt anëtarësimit në Bashkimin Evropian. Ai është hartuar për t'u përdorur krah për krah, jo për të zëvendësuar, udhëzimet zyrtare të Komisionit Evropian, Agjencisë Shqiptare të Zhvillimit të Investimeve (AIDA) dhe Rrjetit Evropian të Ndërmarrjeve.

Ky botim mbështetet në raportimin publik të Komisionit Evropian për zgjerimin, dokumentacionin e Horizon Europe dhe Programit të Tregut të Vetëm, si dhe në shërbimet e ofruara nëpërmjet Rrjetit Evropian të Ndërmarrjeve Shqipëri, sipas gjendjes në mesin e vitit 2026. Rregullat, thirrjet, afatet dhe pragjet e financimeve të BE-së ndryshojnë shpesh — verifikoni gjithmonë kushtet aktuale në burimet zyrtare të listuara në kapitullin e Referencave, para se të aplikoni.

Botuar për shpërndarje nga organizata mbështetëse biznesi, dhoma tregtie, inkubatorë dhe përsheptues, si dhe institucione publike që mbështesin konkurrueshmërinë e NVM-ve në Shqipëri.

© 2026 Qendra e Njohurive për Inovacion. Përmbytja mund të riprodhohet për qëllime edukative dhe mbështetjeje biznesi jofitimprurëse, me citim të burimit.

FORMATI

Udhëzues praktik · 12 kapituj

AUDIENCA

NVM, menaxherë inovacioni,
OMB, vendimmarrës

GJUHA

Botimi në gjuhën shqipe

PËRMBAJTJA

Çfarë përfshtin

PJESA I

THEMELET

01	Pse Inovacioni ka Rëndësi për Anëtarësimin në BE	f.05
02	Ekosistemi i Inovacionit i BE-së, i Shpjeguar	f.08
03	Gatishmëria për Inovacion e NVM-ve	f.11

PJESA II · ELEMENTËT THEMELORË

04	Transformimi Digjital	f.14
05	Tranzicioni i Gjellbër & Qëndrueshmëria	f.17
06	Kërkimi, Zhvillimi & Transferimi i Teknologjisë	f.20
07	E Drejta e Pronësisë Intelektuale	f.23
08	Standardet, Infrastruktura e Cilësisë & Shenjëzimi CE	f.26

PJESA III · MJETET

09	Mundësitë e Financimit	f.29
10	Rrjeti European i Ndërmarrjeve & Mbështetja në Shqipëri	f.34
11	Inteligjenca Artificiale & Teknologjitë e Reja për NVM-të	f.37

PJESA IV · METODA

12	Kuadret e Menaxhimit të Inovacionit	f.40
13	Udhëtimi i Inovacionit Hap pas Hapi	f.43

PJESA V · NË PRAKTIKË

14	Shembuj Inovacioni sipas Sektorëve	f.46
15	Histori Suksesi Shqiptare & Praktika më e Mira e BE-së	f.53

PJESA VI · MJETET

16	Lista Kontrolli Praktike	f.56
17	Vetëvlerësimi & Modeli i Pjekurisë së Inovacionit	f.58

PARATHËNIE

Një udhëzues për një dekadë vendimtare

Shqipëria po negocion anëtarësimin në BE më shpejt se në çdo moment tjetër të historisë së saj. Të gjithë 33 kapitujt negociues janë hapur, vendi ka kaluar pikat referuese të ndërmjetme të shtetit të së drejtës, dhe kapitujt e parë — shkenca dhe kërkimi, arsimi dhe kultura, dhe marrëdhëniet e jashtme — janë mbyllur tashmë përkohësisht. Ambicia e deklaruar e qeverisë është përfundimi i negociatave brenda vitit 2027.

Asgjë nga kjo nuk është abstrakte për pronarin e një punishteje prodhimi në Shkodër, një ekipi software-i në Tiranë, apo një eksportuesi agroushqimor në Korçë. Çdo kapitull negociues që mbyllet e afron NVM-të shqiptare më pranë konkurrimit, tregtimit dhe inovacionit në kushte të barabarta brenda Tregut të Vetëm të BE-së — dhe më pranë nevojës për të njëjtat standarde, certifikime dhe kapacitet inovacioni që konkurrentët evropianë tashmë i zotërojnë.

Ky udhëzues ekziston për ta mbyllur këtë hendek herët. Ai përkthen politikën e BE-së — standardet, programet e financimit, rregullat e pronësisë intelektuale, infrastrukturën e cilësisë — në vendime që një pronar NVM-je mund t'i zbatojë këtë tremujor, jo vetëm pasi të përfundojë anëtarësimi.

“Inovacioni nuk është një shpërblim për anëtarësimin — është përgatitja për të. NVM-të që fillojnë tani nuk do të jenë duke u përpjekur t’ia arrijnë në 2030. Ato tashmë do të jenë duke konkurruar.”

BORDI I INOVACIONIT

© KUJT I DREJTOHET KY UDHËZUES

Bizneseve dhe drejtuesve të NVM-ve, përgjegjësve të inovacionit dhe eksportit, stafit të inkubatorëve dhe përsheptuesve, këshilltarëve të dhomave të tregtisë, dhe

HYRJE

Si ta përdorni këtë udhëzues

Udhëzuesi është organizuar si një udhëtim: kuptoni pse inovacioni dhe anëtarësimi në BE janë të lidhur, njihni ekosistemin e inovacionit të BE-së, vlerësoni gatishmërinë tuaj, më pas punoni kapitull pas kapitulli nëpër elementët teknikë themelorë — digjital, të gjelbër, PI, standarde dhe financim — para se të kaloni te shembujt sektorialë, mjetet dhe plani hap pas hapi.

Lexoni

Kapituj koncizë, pa zhargon, koncepte të BE-së të shpjeguara thjeshtë.

Vlerësoni

Mjete vetëvlerësimi dhe një model pjekurie për të krahasuar NVM-në tuaj.

Planifikoni

Lista kontrolli dhe një model udhërrëfyese për ta kthyer njohurinë në veprim.

Lidhuni

Kontakte për AIDA-n, Rrjetin European të Ndërmarrjeve Shqipëri dhe zyrat e programeve të BE-së.

💡 SI TË LEXONI IKONAT

Vini re theksimet “**A e Dinit?**” (të arta), listat praktike të **veprimeve**, tabelat krahasuese **sipas standardeve të BE-së**, dhe **studime rasti** reale gjatë gjithë udhëzuesit. Çdo kapitull hapet me një përmbledhje njëfaqëshe që lexohet brenda tre minutash, dhe mbyllet me një listë kontrolli praktike.

CHAPTER 01

Pse Inovacioni ka Rëndësi për Anëtarësimin në BE

Anëtarësimi i Shqipërisë në BE nuk është mënjë momentilargët. Është një negociatë aktiveme afate reale — dhe kapaciteti i inovacionit është një nga mënyrat më të qarta për një NVM që të dalë përpara saj.

33/33

KAPITUJ TË HAPUR

2027

OBJEKTIV PËRMBYLLJEN E NEGOCIATAVE

2030

ANËTARËSIMI REALIST MË I HERSHËM

01.1 KU QËNDRON SOT ANËTARËSIMI

Një negociatë që tani po lëviz shpejt

Shqipëria hapi grupin e saj të parë negociues në tetor 2024 dhe, në mënyrë të jashtëzakonshme, kishte hapur të gjashtë grupet që mbulojnë të gjithë 33 kapitujt negociues deri në dhjetor 2025 — një nga hapjet më të shpejta të çdo vendi kandidat për në BE. Në maj 2026, Shqipëria u bë vendi i dytë kandidat, pas Malit të Zi, që kaloi Raportin e Vlerësimit të Pikave Referuese të Ndërmjetme (IBAR) për Grupin 1 “Themelet,” grupi që duhet të udhëheqë çdo hapje dhe të mbyllë çdo proces.

Kalimi i kësaj pike referuese hapi fazën e “mbylljes” të negociatave. Në korrik 2026, Shqipëria dhe BE-ja mbyllën përkohësisht tre kapitujt e parë: shkenca dhe kërkimi, arsimi dhe kultura, dhe marrëdhëniet e jashtme. Ambicia e deklaruar e qeverisë është përfundimi i të gjitha negociatave deri në fund të vitit 2027, me anëtarësim realisht të mundshëm në BE nga viti 2030, nëse ritmi dhe vullti i reformave ruhen.

Për një NVM, leximi praktik është ky: përafrimi teknik i legjislacionit, standardeve dhe institucioneve shqiptare me *acquis-in* e BE-së po ndodh kapitull pas kapitulli, pikërisht tani — dhe pjesa më e madhe e tij, veçanërisht Kapitulli 20 (Politika e Ndërmarrjes dhe Industriale), Kapitulli 25 (Shkenca dhe Kërkimi) dhe Kapitulli 29 (Bashkimi Doganor), prek drejtpërdrejt mënyrën se si funksionojnë bizneset.

GJASHTË GRUPET NEGOCIESE

- 1. Themelet** — shteti i së drejtës, gjyqësori, administrata publike, kriteret ekonomike.
- 2. Tregu i brendshëm** — lëvizja e lirë, e drejta e shoqërive, konkurrenca, mbrojtja e konsumatorit.
- 3. Konkurrueshmëria dhe rritja gjithëpërfshirëse** — politika e ndërmarrjes, kërkimi, arsimi, punësimi.
- 4. Agjenda e gjelbër dhe lidhshmëria e qëndrueshme** — mjedisi, energjia, transporti.
- 5. Burimet, bujqësia dhe kohezioni** — bujqësia, peshkimi, politika rajonale.
- 6. Marrëdhëniet e jashtme** — politika e jashtme, sigurie dhe mbrojtjes.

DID YOU KNOW?

Grupet 2 dhe 3 — tregu i brendshëm, dhe konkurrueshmëria & rritja gjithëpërfshirëse — janë ato që përcaktojnë rregullat sipas të cilave NVM-të do të veprojnë përfundimisht: e drejta e shoqërive, standardet, ndihma shtetërore, kërkimi dhe politika e ndërmarrjes.

01.2 LIDHJA ME INOVACIONIN

Pse pikërisht inovacioni

Anëtarësimi në BE është në thelb një proces konvergjence: institucionet, standardet dhe tregjet shqiptare duke u përafruar me ato evropiane. Kapaciteti i inovacionit është një nga të paktat fusha ku një NVM individuale mund të konvergjojë përpara shtetit — dhe të përfitojë menjëherë, brenda apo jashtë BE-së.

QASJE E HERSHME NË TREG

Horizon Europe, Programi i Tregut të Vetëm dhe fonde të tjera të BE-së janë tashmë të hapura për subjektet shqiptare — vite përpara anëtarësimit formal. Pritja e anëtarësimit do të thotë lënia e financimit pa u shfrytëzuar tani.

STANDARDET SI PASAPORTË

Shenjëzimi CE, standardet e harmonizuara dhe infrastruktura e cilësisë janë teknike, jo politike. Një NVM që i përmbush ato mund të shesë në Tregun e Vetëm të BE-së shumë përpara se Shqipëria t'i bashkohet zyrtarisht atij.

PRESIONI I KONKURRUESHMËRISË

Anëtarësimi hap tregun vendas ndaj konkurrentëve të BE-së sipas të njëjtave rregulla. Inovacioni — jo vetëm kostoja — do të jetë ai që do t'i mbajë NVM-të shqiptare fituese në shtëpi.

Çfarë do të thotë “inovacion” në këtë udhëzues

Jo vetëm shpikje. Në kuptimin e politikës së BE-së, inovacioni mbulon inovacionin e produktit, procesit, organizimit dhe marketingut — një linjë e re produkti, një rrjedhë pune e digjitalizuar, hyrja në një treg të ri eksporti me një model të ri biznesi, apo një sistem cilësie i certifikuar janë të gjitha inovacion.

Ky udhëzues e trajton inovacionin si **disiplinë menaxheriale**: një mënyrë të përsëritshme për të gjetur, testuar dhe shkallëzuar përmirësime, e mbështetur nga financimi, partneritetet dhe standardet e duhura — jo si një projekt njëherësh.

TRI ARSYE PËR TË FILLUAR PARA ANËTARËSIMIT, JO PAS

- ☐ Programet e financimit të BE-së (Horizon Europe, PTV, Erasmus për Sipërmarrës të Rinj) janë tashmë të hapura për subjektet shqiptare.
- ☐ Standardet dhe certifikimi kërkojnë muaj deri në vite për t'u zbatuar — fillimi i hershëm shmang një grykë në momentin e anëtarësimit.
- ☐ Ata që lëvizin të parët kapin marrëdhënie eksporti dhe kontrata furnizimi para se konkurrentët e BE-së të mbërrijnë në shkallë të gjerë.

01.3 KU QËNDRON SHQIPËRIA

Pika e nisjes së inovacionit shqiptar

Shqipëria klasifikohet vazhdimisht si **inovator në zhvillim** në krahasimet rajonale të inovacionit, krah për krah me pjesën më të madhe të Ballkanit Perëndimor. Hendeku me mesataren e BE-së është më i madh në shpenzimet e Kërkim-Zhvillimit të biznesit, aplikimet për patenta dhe firmat aktive në inovacion si përqindje e të gjitha NVM-ve — dhe më i vogël në shërbimet publike digjitale dhe qëllimet sipërmarrëse, ku Shqipëria performon relativisht mirë.

Ky hendek është po aq mundësi sa edhe sfidë. Meqë kaq pak NVM shqiptare aktualisht angazhohen sistematikisht me mbështetjen për inovacion, NVM-të që e bëjnë këtë — përqafojnë praktika të strukturuar inovacioni, aplikojnë për bashkëfinancim të BE-së, apo ndjekin certifikim — prirën të dallohen shpejt, si nga partnerët e BE-së ashtu edhe nga klientët vendas.

Pjesa tjetër e këtij udhëzuesi është ndërtuar rreth mbylljes së këtij hendeku: gatishmëria, transformimi digjital dhe i gjelbër, K&Zh dhe PI, standardet, dhe — kritike — instrumentet e financimit dhe mbështetjes që e bëjnë mbylljen e tij të përballueshme për një biznes të vogël.

PAMJE TREGUESE E INOVACIONIT

Mesatarja e performancës së inovacionit BE-27 100%

Mesatarja e Ballkanit Perëndimor (treguese) 46%

Shqipëria — shërbimet publike digjitale 58%

Shqipëria — intensiteti i K&Zh-së së biznesit 22%

Pozicionim treguese bazuar në tendencat rajonale të krahasimit të inovacionit; konsultoni Tabelën Evropiane të Rezultateve të Inovacionit dhe statistikën kombëtare (INSTAT) për shifra aktuale.

DID YOU KNOW?

Shqipëria është anëtarësuar plotësisht në Horizon Europe që nga shkurti 2022 — me të njëjtat kushte si vendet anëtare të BE-së — duke i dhënë kërkuesve dhe NVM-ve shqiptare qasje në një program me vlerë 95.5 miliardë euro.

CHAPTER 02

Ekosistemi i Inovacionit i BE-së, i Shpjeguar

Njëhartëe institucioneve, programeve dhe organeve të standardizimit që formësojnë mënyrën si financohet, mbrohet dhe njihet inovacioni në të gjithë Evropën — dhe ku Shqipëria ka tashmë një vend në tryezë.

02.1 ARKITEKTURA

Katër shtresat e sistemit të inovacionit të BE-së

Ekosistemi i inovacionit i BE-së nuk është një program i vetëm — është një grumbull shtresash politikash, financimi, standardesh dhe mbështetjeje që punojnë së bashku. Të kuptuarit e këtij grumbulli e ndihmon një NVM të vendosë te cila derë të trokasë së pari.

1 · POLITIKA DHE LIGJI

Komisioni Evropian (veçanërisht DG GROW për tregun e brendshëm/NVM-të, dhe DG RTD për kërkimin) përcakton rregullat: Tregun e Vetëm, legjislacionin e produkteve, rregullat e ndihmës shtetërore dhe Strategjinë e NVM-ve për një Evropë të qëndrueshme dhe digjitale. Kjo shtresë përcakton *çfarë kërkohet*.

2 · PROGRAMET E FINANCIMIT

Horizon Europe, Programi i Tregut të Vetëm, InvestEU, Programi Evropa Digjitale dhe të tjerë e kthejnë politikën në para që NVM-të mund të aplikojnë — grante, financim të përzier, garanci dhe vauçerë. Trajtuar plotësisht në Kapitullin 09.

3 · STANDARDET DHE INFRASTRUKTURA E PI-SË

CEN, CENELEC dhe ETSI (standartet e harmonizuara), Zyra Evropiane e Patentave (EPO) dhe EUIPO (markat tregtare, dizajnet) i japin inovacionit një formë të njohur, të mbrojtshme dhe të tregtueshme në të gjitha 27 vendet anëtare.

4 · RRJETET E OFRIMIT

Rrjeti European i Ndërmarrjeve, pikat kombëtare të kontaktit, Komunitetet e Njohurive dhe Inovacionit të EIT-it, dhe grupimet vendosin një person përballë një NVM-je — shtresa që në fakt arrin te bizneset shqiptare. Trajtuar në Kapitullin 10.

02.2 INSTITUCIONET KRYESORE ME NJË VËSHTRIM

Kush bën çfarë

INSTITUCIONI	ROLI	RËNDËSIA PËR NVM-TË
Komisioni Evropian — DG GROW	Tregu i vetëm, politika e NVM-ve dhe industriale, legjislacioni i standardeve	Rregullat e shenjëzimit CE, Strategjia e NVM-ve, financimi COSME/PTV
Komisioni Evropian — DG RTD	Politika e kërkimit dhe inovacionit	Strategjia dhe programet e punës të Horizon Europe
Këshilli Evropian i Inovacionit (EIC)	Financimi i inovacionit të thellë teknologjik dhe përparimeve	Grante dhe kapital për inovatorë me rritje të lartë
Instituti Evropian i Inovacionit dhe Teknologjisë (EIT)	Ekosisteme inovacioni sipas sektorëve (Komunitete Njohurie dhe Inovacioni)	Trajnim, përshejtim, rrjete inovacioni sektoriale
Zyra Evropiane e Patentave (EPO)	Ekzaminimi dhe dhënia e patentave në të gjithë Evropën	Mbrojtja e shpikjeve teknike në tregjet e BE-së
Zyra e Pronësisë Intelektuale e BE-së (EUIPO)	Markat tregtare dhe dizajnet e regjistruara të BE-së	Mbrojtja e markave dhe dizajnit të produktit në të gjithë BE-në
CEN / CENELEC / ETSI	Zhvillimi i standardeve evropiane të harmonizuara	Kërkesat teknike pas shenjëzimit CE
Rrjeti European i Ndërmarrjeve (EEN)	Këshillim NVM-sh, partneritete, transferim teknologjie	Mbështetje biznesi lokale, falas — e pranishme në Shqipëri

02.3 SI ËSHTË SHQIPËRIA TASHMË E LIDHUR

Asociim, jo vetëm aspiratë

Anëtarësimi është ende përpara, por Shqipëria nuk po pret në anash të sistemit të inovacionit të BE-së. Që nga shkurti 2022, Shqipëria është **plotësisht e asociuar në Horizon Europe**, duke u dhënë universiteteve, instituteve kërkimore dhe kompanive shqiptare të njëjtat të drejta pjesëmarrjeje si subjektet nga vendet anëtare të BE-së, në programin me vlerë 95.5 miliardë euro. Sipas programit paraardhës Horizon 2020, pjesëmarrësit e Ballkanit Perëndimor morën rreth 170 milionë euro kontribut të drejtpërdrejtë nga BE-ja, nëpër rreth 1,000 organizata.

Shqipëria është gjithashtu pjesë e **Rrjetit European të Ndërmarrjeve** nëpërmjet AIDA-s dhe organizatave partnere, duke u dhënë NVM-ve qasje në rrjetin më të madh të mbështetjes së NVM-ve në botë — 600 organizata anëtare në mbi 60 vende — financuar nëpërmjet Programit të Tregut të Vetëm të BE-së.

Kapitulli 25 i negociatave të anëtarësimit (Shkenca dhe Kërkimi) ishte ndër tre kapitujt e parë të mbyllur përkohësisht në korrik 2026, duke njohur zyrtarisht që kuadri i kërkimit dhe inovacionit të Shqipërisë tashmë përmbush standardet e BE-së në këtë fushë.

💡 A E DINIT?

Asociimi në Horizon Europe do të thotë që një NVM shqiptare mund të udhëheqë ose t'i bashkohet një konsorciumi të Horizon Europe pikërisht me të njëjtat kushte financimi si një kompani në Gjermani apo Francë — pa kërkuar anëtarësim.

PIKAT AKTUALE TË LIDHJES SË SHQIPËRISË ME INOVACIONIN E BE-SË

- ☐ Asociim i plotë në Horizon Europe (që nga shkurti 2022)
- ☐ Rrjeti European i Ndërmarrjeve Shqiptare, i udhëhequr nga AIDA me partnerë rajonalë
- ☐ Fondi i Reformës dhe Rritjes për Ballkanin Perëndimor (marrë tetor 2025)
- ☐ Kapitulli 25 (Shkenca & Kërkimi) i mbyllur përkohësisht në bisedimet e anëtarësimit (korrik 2026)

CHAPTER 03

Gatishmëria për Inovacion e NVM-ve

Parase të zgjidhnin një program financimi apo një certifikim, një NVM ka nevojë për një pamje të sigurtë të kapacitetit të saj për të bërë inovacion. Ky kapitull ju jep lanten e duhur.

03.1 PESË DIMENSIONET E GATISHMËRISË

Çfarë do të thotë vërtet “gati për inovacion”

Gatishmëria për inovacion nuk ka të bëjë me pasjen e një laboratorit kërkimor. Ka të bëjë me atë nëse një NVM ka kushtet themelore që një ndryshim të mbetet: përkushtimi i drejtimit, njerëzit, procesi, financat dhe lidhja me tregun. Vlerësoni me siguritë — ky është një diagnostikim, jo një provim.

QËLLIMI STRATEGJIK

A e trajton drejtimi inovacionin si prioritet të qëllimshëm me kohë dhe buxhet të caktuar — apo vetëm si reagim ndaj humbjes së një klienti apo lëvizjes së një konkurrenti?

NJERËZIT DHE AFTËSITË

A kanë punonjësit aftësitë digjitale, teknike dhe gjuhësore për të përfaqëuar mjete të reja, aplikuar për financim të BE-së, apo punuar me partnerë të huaj?

DISIPLINA E PROCESIT

A ekziston ndonjë mënyrë e përsëritshme se si kapen, testohen dhe rishikohen idetë — apo çdo përmirësim varet nga një person që kujton ta bëjë atë?

KAPACITETI FINANCIAR

A mund biznesi të gjejë bashkëfinancim (shumica e financimeve të BE-së kërkojnë kontribut përputhës), apo të përballojë hendekun e likuiditetit midis shpenzimit dhe rimbursimit?

LIDHJA ME TREGUN DHE PARTNERËT

A ka biznesi ndonjë marrëdhënie — furnizues, klient, universitet, rrjet — që shtrihet jashtë Shqipërisë?

BAZA E CILËSISË DHE PAJTUESHMËRISË

A ekziston tashmë një bazë menaxhimi cilësie, mbajtjeje regjistrash dhe pajtueshmërie rregullatore mbi të cilën të ndërtohet certifikimi?

03.2 PENGESAT E ZAKONSHME — DHE ÇFARË VËRTET I HEQ

Pengesat reale, të emërtuara me sinjeritet

PENGESA SIÇ E PËRSHKRUAJNË NVM-TË	ÇFARË PO NDODH ZAKONISHT NË TË VËRTETË	KU JU NDIHMOM KY UDHËZUES
“Nuk kemi kohë për këtë”	Inovacioni nuk ka pronar apo orë të mbrojtura — konkurron me operacionet e përditshme si parazgjedhje	Kap.12 Kuadret e menaxhimit të inovacionit
“Financimi i BE-së është shumë i ndërlikuar”	Procesi i aplikimit është i panjohur, jo i pamundur — dhe ekziston mbështetje falas këshillimi lokalisht	Kap.09 Financimi · Kap.10 Mbështetja e EEN-it
“Nuk mund të përballojmë certifikimin”	Ekzistojnë skema bashkëfinancimi dhe vauçerë të krijuara pikërisht për ta ulur këtë pengesë	Kap.08 Standardet & shenjëzimi CE · Kap.09 Financimi
“Nuk dimë nga ku të fillojmë”	Nuk është kryer asnjë vetëvlerësim i strukturuar — gatishmëria supozohet, nuk matet	Kap.17 Vetëvlerësimi & modeli i pjekurisë
“Sektori ynë vërtet nuk bën inovacion”	Shembujt e inovacionit që shihen rrallë janë specifikë për sektorin, prandaj nuk ndihen relevantë	Kap.14 Shembuj sipas sektorëve

03.3 NJË VETËKONTROLL I PARË DHE I SINQERTË

Vlerësohuni me sinqeritet para se të vazhdoni

PËRGJIGJUNI PO / JO ME SINQERITET

- ☐ Dikush në biznes është formalisht përgjegjës për inovacionin ose përmirësimin, qoftë edhe me kohë të pjesshme.
- ☐ Kemi aplikuar, ose kemi hetuar seriozisht, për ndonjë grant të BE-së apo kombëtar në dy vitet e fundit.
- ☐ Ndjekim të paktën një tregues cilësie apo performance në mënyrë të vazhdueshme me kohën.
- ☐ Kemi një marrëdhënie me një universitet, institut kërkimor, apo partner biznesi të huaj.
- ☐ Do të mund të gjenim 10–30% financim përputhës nëse do ta kërkonte një grant.
- ☐ Dimë cilat standarde të BE-së apo ndërkombëtare zbatohen për produktin apo shërbimin tonë.

5–6 po: jeni gati të ndiqni financim dhe certifikim drejtpërdrejt — kaloni te Kapitulli 09. 2–4 po: ndërtoni themele së pari me Kapitujt 04–08. 0–1 po: filloni me Kapitullin 12 (menaxhimi i inovacionit) para gjithçkaje tjetër.

💡 A E DINIT?

Këshilltarët e Rrjetit European të Ndërmarrjeve në Shqipëri mund të kryejnë falas një diagnostikim gatishmërie për inovacion dhe eksport për çdo NVM të regjistruar — nuk është e nevojshme të vetëvlerësoheni vetëm. Shih Kapitullin 10.

“Nuk na duhej një kompani më e madhe për të filluar eksportin drejt BE-së. Na duhej një person që i kushtonte katër orë në javë, me vazhdimësi, për një vit.”

PRONAR, NVM PËRPUNIMI USHQIMOR SHQIPTAR (SHEMBULL ILUSTRUES I BAZUAR NË MODELE TË ZAKONSHME RASTESH TË RRJETIT EUROPIAN TË NDËRMARRJEVE)

CHAPTER 04

Transformimi Digjital

Pjekuriadigjitaletaniështëprishmëribazëpërpartnerëttregtarë të BE-së dhe organet e financimit njësoj — jo një përmirësim opsional. Ja ku të filloni dhe çfarë të kaloni.

04.1 KATËR NIVELE PJEKURIE DIGJITALE

Ku ndodhet biznesi juaj sot?

**NIVELI 1 ·
BAZIK**

Email,
fletëllogaritëse,
pa sisteme të
përbashkëta.
Regjistrimet
kryesisht në letër
ose në skedarë
personalë.

**NIVELI 2 · I
LIDHUR**

Ruajtje në cloud,
një faqe interneti,
software bazë
kontabiliteti, disa
pagesa digjitale.

**NIVELI 3 · I
INTEGRUAR**

Sistem ERP ose
CRM në
përdorim, tregti
elektronike apo
faturim
elektronik, të
dhëna që
përdoren për
vendime reale.

**NIVELI 4 · I
AVANCUAR**

Rrjedha pune të
automatizuara,
analitikë të
dhënash, praktika
kibersigurie,
sisteme të lidhura
me API.

Shumica e NVM-ve shqiptare ndodhen midis Nivelit 1 dhe Nivelit 2. Kjo nuk është një dobësi unike për Shqipërinë — pasqyron shumicën e vetë bazës së NVM-ve të BE-së, jashtë disa liderëve digjitalë. Objektivat e Dekadës Digjitale të BE-së synojnë që 90% e NVM-ve të BE-së të arrijnë të paktën një nivel bazë intensiteti digjital; kalimi nga Nivel 1 në Nivelin 2 pra nuk është mbetje pas, por afrim me shumicën e vetë BE-së.

💡 DID YOU KNOW?

Nuk ju duhet Nivel 4 për të përfituar nga programet e BE-së. Shumica e mbështetjes digjitale të Programit Evropë Digjital dhe Rrjetit European të Ndërmarrjeve është hartuar posaçërisht për ta çuar NVM-në nga Nivel 1–2 në Nivelin 3.

04.2 KU TË INVESTONI SË PARI

Një sekuençë praktike, jo një listë dëshirash

1

Digjitalizoni dhe centralizoni regjistrimet tuaja

Kaloni faturimin, inventarin dhe regjistrat e klientëve nga letra dhe pajisjet personale në një sistem të përbashkët, me kopje rezervë — edhe një fletëlogaritëse cloud e strukturuar mirë është një hap i parë i vlefshëm.

2

Krijoni një prani të vërtetë digjitale

Një faqe interneti funksionale dhe të paktën një profil biznesi të verifikuar (treg online, rrjete sociale, drejtori B2B) që partnerët e BE-së dhe ndeshja e Rrjetit Europian të Ndërmarrjeve mund t'ju gjejnë.

3

Përqafoni faturimin elektronik dhe pagesat digjitale

Gjithnjë e më shumë një kërkesë ligjore dhe praktike për tregtinë ndërkufitare të BE-së, dhe një parakusht për shumë aplikime financimi.

4

Vendosni higjienë bazë kibersigurie

Menaxhimi i fjalëkalimeve, kopje rezervë dhe ndërgjegjësim i stafit — kosto e ulët, ndikim i lartë, dhe një kërkesë në rritje në verifikimin e partnerëve të BE-së.

5

Kaloni drejt një sistemi ERP/CRM

Vetëm pasi hapat 1-4 të jenë të qëndrueshëm. Dështimet e integritetit janë arsyeja më e zakonshme pse projektet e digjitalizimit ngecin.

KU MUND TË NDIHMOJË FINANCIMI

Programi Evropa Digjitale, vauçerët kombëtarë të digjitalizimit, dhe vlerësimet digjitale të Rrjetit Europian të Ndërmarrjeve (shih Kapitujt 09 dhe 10) mund të bashkëfinancojnë kostot e software-it, harduerit dhe këshillimit pikërisht për këta hapa — shumica janë hartuar për NVM që fillojnë nga Niveli 1-2, jo për liderë digjitalë.

TRANSFORMIMI DIGJITAL — LISTË KONTROLLI E SHPEJTË

- ☐ Të gjitha regjistrimet financiare janë digjitale dhe me kopje rezervë jashtë vendit ose në cloud
- ☐ Biznesi ka një faqe interneti aktive, të përshtatshme për celular
- ☐ Pranohet të paktën një metodë pagese digjitale
- ☐ Stafi ka përfunduar trajnim bazë ndërgjegjësimi për kibersigurinë
- ☐ Një person i emëruar ka pronësinë e vendimeve për IT dhe të dhënat

04.3 DIGJITALI DHE TREGU I BE-SË

Rregulla digjitale që ju ndjekin në tregun e BE-së

Ndërkohë që Shqipëria përafrohet me acquis-in e BE-së, disa rregulla të ekonomisë digjitale bëhen drejtpërdrejt relevante për çdo NVM që tregon me apo brenda BE-së, shumë përpara anëtarësimit formal:

FUSHA E RREGULLAVE DIGJITALE TË BE-SË	ÇFARË KËRKON NË PRAKTIKË	KË PREK MË SHUMË
Mbrojtja e të dhënave sipas standardit GDPR	Bazë ligjore për mbledhjen e të dhënave personale, njoftim shkëlqesh, të drejta të përdoruesve	Çdo biznes që trajton të dhëna klientësh apo partnerësh të BE-së
Rregullat e tregtisë elektronike dhe mbrojtjes së konsumatorit	Çmime të qarta, kthime, kushte kontrate për shitjet online	NVM-të që shesin online konsumatorëve të BE-së
Baza e kibersigurisë (në drejtim të përafroimit me NIS2)	Menaxhim rreziku dhe raportim incidentesh për entitete thelbësore/të rëndësishme	Ofrues shërbimesh digjitale, furnizues në sektorë kritikë
Standardet e faturimit elektronik	Formate faturash të strukturuar, të lexueshme nga makina për tregtinë ndërkufitare dhe publike	Eksportuesit, furnizuesit e prokurimit publik

💡 A E DINIT?

Programi Evropa Digjitale i BE-së financon një rrjet Qendrash Evropiane të Inovacionit Digjital (EDIH) nëpër rajone anëtare dhe candidate, që ofrojnë vlerësime falas të pjekurisë digjitale — pyesni Rrjetin European të Ndërmarrjeve Shqipëri nëse ndonjë partner EDIH aktualisht i shërben NVM-ve shqiptare.

CHAPTER 05

Tranzicioni i Gjelbër & Qëndrueshmëria

Marrëveshja e Gjelbër Evropiane porimodelon çfarëdo tëthotë “konkurrues” në të gjithë Tregun e Vetëm. Për NVM-të shqiptare, qëndrueshmëria po bëhet kusht hyrje në treg, jo zgjedhje marketingu.

05.1 PSE TANI ËSHTË TREGTARE, JO VETËM MJEDISORE

Marrëveshja e Gjellbër arrin te zinxhirët e furnizimit

Marrëveshja e Gjellbër Evropiane vendosi objektivin e BE-së për neutralitet klimatik deri në 2050, dhe gjithnjë e më shumë formëson çfarë kërkojnë blerësit e mëdhenj të BE-së nga çdo furnizues në zinxhirin e tyre — përfshirë ata të vegjël jashtë BE-së. Dy mekanizma kanë rëndësinë më të madhe për eksportuesit shqiptarë:

Mekanizmi i Rregullimit Kufitar të Karbonit (CBAM)

aplikon një kosto karboni për importet e mallrave të caktuara (fillimisht çimento, hekur dhe çelik, alumin, plehra, energji elektrike dhe hidrogjen) bazuar në emetimet e tyre të përfshira. Eksportuesit në këto sektorë duhet të masin dhe raportojnë të dhëna emetimesh të importuesit të BE-së.

Pritshmëritë e raportimit të qëndrueshmërisë

korporative, që rrjedhin nga kompanitë e mëdha të BE-së të furnizuesit të tyre, do të thotë që edhe një furnizues i vogël shqiptar mund t'i kërkojnë të dhëna bazë mjedisore dhe sociale si kusht i një kontrate.

ÇFARË NUK ËSHTË KJO

Kjo nuk ka të bëjë kryesisht me dokumentacion pajtueshmërie për hir të vetvetes. Efiçenca energjetike, reduktimi i mbetjeve dhe përdorimi qarkor i materialeve zakonisht **ulin kostot** në të njëjtën kohë që përmbushin pritshmëritë e qëndrueshmërisë së BE-së — rasti i biznesit dhe rasti i pajtueshmërisë zakonisht shkojnë në të njëjtin drejtim.

DID YOU KNOW?

Marrëveshja e Gjellbër e BE-së është një nga gjashtë grupet negociuese të anëtarësimit (Grupi 4: Agjenda e gjellbër dhe lidhshmëria e qëndrueshme) — Shqipëria po negocion përafrimin me pikërisht këto rregulla tani.

05.2 PIKA FILLESTARE PRAKTIKE SIPAS KOSTOS

Veprime qëndrueshmërie, të renditura sipas përparjes

VEPRIMI	KOSTO/PËRPARJE TIPIKE	KOHË TIPIKE KTHIMI
Auditim energjie dhe përmirësime bazë efçence (ndriçim, izolim, orare)	E ulët	Muaj
Ndarje mbetjesh dhe program ripërdorimi ose rishitjeje materiale	E ulët-mesme	Muaj deri në 1 vit
Kalim në energji elektrike të rinovueshme ose panele diellore në vend	Mesme	2-5 vite
Sistem Menaxhimi Mjedisor (p.sh. ISO 14001)	Mesme	Qasje në treg & efçencë, e vazhdueshme
Ridizajnim produkti për qarkullim (materiale, paketim, riparueshmëri)	Mesme-e lartë	Ndryshon sipas sektorit
Kapacitet matjeje dhe raportimi i gjurmës së karbonit	E ulët-mesme (kryesisht kohë stafi)	E kërkuar për eksportuesit e prekur nga CBAM

TRANZICIONI I GJELBËR — NGA KU TË FILLONI KËTË TREMUJOR

- ☐ Kryeni një auditim bazë energjie dhe mbetjesh, qoftë edhe joformal
- ☐ Identifikoni nëse produktet tuaja bien nën sektorët CBAM (çimento, çelik, alumin, plehra, energji elektrike, hidrogjen)
- ☐ Pyesni klientin tuaj më të madh të lidhur me BE-në nëse kërkon të dhëna qëndrueshmërie nga furnizuesit
- ☐ Eksploron linjat e financimit të gjelbër përmes bankave lokale të mbështetura nga InvestEU (shih Kapitullin 09)

05.3 EKONOMIA QARKORE SI BURIM INOVACIONI

Qarkullimi është strategji inovacioni, jo kufizim

Mendimi i ekonomisë qarkore — hartimi pa mbetje, mbajtja e materialeve në përdorim, rigjenerimi i sistemeve natyrore — është një nga format më të arritshme të inovacionit për NVM-të me burime të kufizuara, sepse shpesh ul kostot e inputeve ndërkohë që hap linja të reja të ardhurash: shitje nënproduktesh, shërbime riparimi dhe rikondicionimi, apo skema marrjeje mbrapsht.

Sektorët e prodhimit, agroushqimit dhe turizmit në Shqipëri kanë secili mundësi të qarta qarkore: mbetjet e tekstileve dhe këpucëve, nënproduktet bujqësore, dhe materialet njëpërdorimshe në mikpritje janë pika fillestare të zakonshme dhe të trajtueshme, të mbuluara më tej në Kapitullin 14.

“Mbetjet që dikur paguanim për t'i hequr u bënë lënda e parë për një linjë të dytë produkti. Rasti mjedisor dhe rasti i fitimit ishin i njëjti fletëllogaritje.”

SHEMBULL ILUSTRUES, MODELI I SEKTORIT TË PRODHIMIT

CHAPTER 06

Kërkimi, Zhvillimi & Transferimi i Teknologjisë

Nukjuduhet njëlaboratoribrendshëm përtëpërfituarnga kërkimi.

Transferimi i teknologjisë ështëmënyra siNVM-tëhuazojnë inovacionnë vend që ta ndërtojnë atë nga zero.

06.1 SI DUKET VËRTET TRANSFERIMI I TEKNOLOGJISË

Huazimi i K&Zh-së në vend të ndërtimit të saj

Transferimi i teknologjisë do të thotë përvetësimi i së drejtës për të përdorur njohuri, teknologji apo proces të zhvilluar diku tjetër — zakonisht nga një universitet, institut kërkimor apo kompani tjetër — në vend të zhvillimit nga zero. Për një NVM me burime të kufizuara, kjo zakonisht është rruga më e shpejtë dhe më e lirë drejt inovacionit të vërtetë.

PARTNERITET UNIVERSITAR

Projekte të përbashkëta, praktika studentësh, apo kërkim i aplikuar i kontraktuar me universitete dhe institute kërkimore shqiptare apo të BE-së.

LICENCIM

Pagesë për të përdorur një proces apo teknologji të patentuar, tashmë të zhvilluar dhe të provuar nga një organizatë tjetër.

PROJEKTE KONSORCIUMI

Bashkimi me një konsorcium të Horizon Europe apo Interreg si partner industrie, duke fituar qasje në rezultatet e kërkimit si pjesë e projektit.

06.2 KU TË GJENI NJË PARTNER KËRKIMI NË PRAKTIKË

Gjetja e partnerit të duhur

KANALE PRAKTIKE PËR TË IDENTIFIKUAR NJË PARTNER

- ☐ Baza e të dhënave të kërimit të teknologjisë dhe partnerëve të Rrjetit European të Ndërmarrjeve (shih Kapitullin 10)
- ☐ Zyrat e transferimit të teknologjisë apo lidhjes me industrinë të universiteteve publike shqiptare
- ☐ Mjetet e kërimit të partnerëve të Horizon Europe dhe pikat kombëtare të kontaktit (NCP)
- ☐ Grupimet sektoriale dhe dhomat e tregtisë që organizojnë evente ndeshjeje
- ☐ Komunitetet e Njohurive dhe Inovacionit të EIT-it relevante për sektorin tuaj (shih Kapitullin 02)

© ÇFARË TË SILLNI NË TAKIMIN E PARË

Një përshkrim njëfaqësh të problemit që doni të zgjidhet — jo zgjidhjen që keni supozuar tashmë se ju duhet. Partnerët kërkimorë shpesh mund të identifikojnë një rrugë teknike më të mirë apo më të lirë sesa ajo që NVM-ja ka supozuar tashmë. Ejani me problemin, koston aktuale të mos- zgjidhjes së tij, dhe çdo të dhënë që keni tashmë.

💡 DID YOU KNOW?

Që nga viti 2022, Shqipëria është plotësisht e asociuar në Horizon Europe. Kjo do të thotë që një kompani shqiptare mund të jetë aplikuesi kryesor, jo vetëm nënkontraktor, në një konsorcium K&Zh të Horizon Europe, me partnerë projekti të BE-së sipas të njëjtave rregulla si një kompani e vendit anëtar të BE-së.

06.3 NGA IDEJA TE REZULTATI I MBROJTUR DHE I TREGTUESHËM

Sekuenca e transferimit të teknologjisë

- 1 Përcaktoni problemin, jo zgjidhjen**
Shkruani një përmbledhje teknike njëfaqëshe: çfarë po dështon, sa kushton, si duket “i zgjidhur”.
- 2 Kërkoni fillimisht zgjidhje ekzistuese**
Kontrolloni nëse një teknologji e licencueshme apo rezultat kërkimor i publikuar tashmë e zgjidh këtë, nëpërmjet bazës së të dhënave teknologjike të EEN-it apo një zyre lidhjeje universitare.
- 3 Formalizoni bashkëpunimin**
Përdorni një marrëveshje konfidencialiteti dhe bashkëpunimi të thjeshtë para se të ndani informacion apo të dhëna pronësore.
- 4 Bini dakord për kushtet e PI-së para fillimit, jo pas**
Vendosni paraprakisht kush zotëron rezultatet, dhe me çfarë kushtesh licencimi — shih Kapitullin 07.
- 5 Pilotoni në shkallë të vogël para shtrirjes së plotë**
Vërtetoni përshtatshmërinë teknike dhe tregtare me një pilot të kufizuar para se të angazhoni kapital për shkallëzim.

CHAPTER 07

E Drejta e Pronësisë Intelektuale

Njëinovacion i pambrojturështënjë inovacionqë çdo konkurrent mund ta kopjojë falas. E drejta e PI-së i kthen idetë në asete që një bankë, investitor apo blerës mund t'i njohë.

07.1 KATËR MJETET E PI-SË QË ÇDO NVM DUHET T'I NJOHË

Mbrojtja e asaj që ju bën të ndryshëm

E DREJTA E PI-SË	MBRON	RRUGA TIPIKE PËR NVM-TË SHQIPTARË
Patentë	Një shpikje apo proces të ri teknik	Drejtoria e Përgjithshme e Patentave dhe Markave (DPPM) shqiptare; Zyra Evropiane e Patentave (EPO) për mbrojtje në gjithë BE-në
Markë tregtare	Emra markash, logo, slogane	Regjistrim kombëtar në Shqipëri; markë tregtare e BE-së nëpërmjet EUIPO për mbrojtje në Tregun e Vetëm
Dizajn i regjistruar	Pamjen vizuale të një produkti	Regjistrim kombëtar; dizajn komunitar i regjistruar nëpërmjet EUIPO për mbulim në gjithë BE-në
Sekret tregtar / know-how	Informacion konfidencial biznesi apo teknik me vlerë tregtare	Pa regjistrim — i mbrojtur nëpërmjet marrëveshjeve të konfidencialitetit dhe kontrolleve të brendshme
E drejta e autorit	Vepra origjinale krijuese, të shkruara apo software	Automatike në krijim; regjistrimi formal nuk kërkohet por dokumentimi i autorësisë ndihmon

07.2 PSE KJO KA RËNDËSI MË TË MADHE NDËRSA PËRPARON ANËTARËSIMI

Përafrimi i PI-së është pjesë e acquis-it

E drejta e pronësisë intelektuale është pjesë e Grupit 2 (Tregu i Brendshëm) në negociatat e anëtarësimit. Shqipëria po përafron progresivisht kuadrin e saj të PI-së — standardet e zbatimit, sistemet e regjistrimit dhe anëtarësimin në traktate ndërkombëtare — me acquis-in e BE-së si pjesë e procesit.

Për një NVM, kjo ka dy efekte praktike. Së pari, një markë tregtare apo patentë shqiptare e regjistruar sot, sipas një sistemi që po konvergjon drejt standardeve të BE-së, është një aset më i qëndrueshëm, më i vlefshëm me kohën. Së dyti, blerësit dhe partnerët e BE-së gjithnjë e më shumë presin që furnizuesit të tregojnë se mund të mbrojnë know-how-in — veçanërisht në marrëdhëniet e transferimit të teknologjisë apo bashkë-zhvillimit (Kapitulli 06).

Inovacioni i pambrojtur është gjithashtu një rrezik për financimin: shumë vlerësues të granteve të BE-së vlerësojnë posaçërisht nëse rezultatet e një projekti mund të mbrohen dhe shfrytëzohen tregtarisht.

💡 A E DINIT?

Një markë e vetme tregtare e BE-së e depozituar nëpërmjet EUIPO mbulon të gjitha 27 vendet anëtare të BE-së me një aplikim dhe një tarifë të vetme — shumë më e thjeshtë se regjistrimi veç e veç në secilin vend.

BAZAT E PI-SË — PARA SE TË FLISNI ME DIKË JASHTË BIZNESIT

- ☐ Kërkoni markat tregtare dhe patentat ekzistuese para se të emërtoni apo depozitoni diçka
- ☐ Përdorni një marrëveshje konfidencialiteti para se të ndani detaje teknike me një partner apo investitor
- ☐ Dokumentoni datën e shpikjes dhe shpikësit brenda kompanisë, edhe para depozitimit
- ☐ Regjistroni emrin dhe logon tuaj kryesore të markës si markë tregtare, të paktën në nivel kombëtar

07.3 NJË RRUGË PRAKTIKE VENDIMI PËR PI-NË

Çfarë të drejte ju duhet vërtet?

1

A është shpikje teknike që punon në një mënyrë të re?

Nëse po, konsideroni një patentë. Nëse është më shumë përmirësim procesi pa risi, një sekret tregtar mund të përshtatet më mirë.

2

A është emër, logo apo dizajn nga i cili ju njohin klientët?

Regjistroni si markë tregtare apo dizajn, fillimisht në nivel kombëtar, më pas në nivel BE-je nëpërmjet EUIPO kur filloni eksportin.

3

A është know-how konfidencial që nuk doni ta zbuloni publikisht?

Mbrojeni si sekret tregtar: kufizoni qasjen, përdorni marrëveshje konfidencialiteti, dhe dokumentoni masat e kontrollit — patentat kërkojnë zbulim publik, sekretet tregtare jo.

4

A nuk jeni të sigurt?

Këshilltarët e Rrjetit European të Ndërmarrjeve dhe zyra shqiptare e patentave dhe markave tregtare mund të japin një vlerësim fillestar me kosto të ulët para se të angazhoheni në një rrugë depozitimi.

NJË GABIM I ZAKONSHËM DHE I KUSHTUESHËM

Demonstrimi apo publikimi publik i një inovacioni teknik (në një panair, në një prezantim, në rrjetet sociale) para depozitimit të një aplikimi për patentë mund të humbasë përgjithmonë të drejtën për ta patentuar në shumicën e juridiksioneve. Sekuenconi me kujdes zbulimin dhe depozitimin.

CHAPTER 08

Standardet, Infrastruktura e Cilësisë & Shenjëzimi CE

Standardet janë gjuhë teknike e Tregut të Vetëm të BE-së. Kuptimi i tyre është mënyra më e drejtpërdrejtë për një NVM që të përgatitet për anëtarësim.

08.1 SISTEMI I INFRASTRUKTURËS SË CILËSISË

Katër shtylla që i bëjnë produktet të besueshme ndërkuf itarisht

“Infrastruktura e cilësisë” është sistemi i institucioneve dhe rregullave që lejon një blerës në Gjermani të besojë një produkt të bërë në Shqipëri pa e inspektuar personalisht. Ai mbështetet mbi katër shtylla, të gjitha të cilat Shqipëria po i përafron me praktikën e BE-së si pjesë e anëtarësimit:

Standardizimi — specifikime teknike (shpesh nëpërmjet CEN, CENELEC, ETSI në nivel BE-je; Drejtoria e Përgjithshme e Standardizimit në Shqipëri) që përcaktojnë çfarë do të thotë “i mirë”.

Metrologjia — matje e saktë dhe e gjurmueshme, në mënyrë që një kilogram apo volt të nënkuptojë të njëjtën gjë kudo.

Akreditimi — konfirmim i pavarur se një organ testimi apo certifikimi është kompetent ta bëjë punën e tij.

Vlerësimi i konformitetit — testimi, inspektimi apo certifikimi aktual që një produkt specifik i përmbush kërkesat.

KU QËNDRON SHQIPËRIA

Organet kombëtare të infrastrukturës së cilësisë të Shqipërisë (institucionet e standardizimit, akreditimit dhe metrologjisë) po përafrjnë progresivisht kuadrot e tyre me kërkesat e BE-së si pjesë e Grupit 2 (Tregu i Brendshëm) të negociatave të anëtarësimit. NVM-të duhet të presin konvergencë të vazhdueshme drejt kapaciteteve të testimit dhe certifikimit të njohura nga BE-ja në vitet e ardhshme.

DID YOU KNOW?

Një produkt i testuar dhe certifikuar vetëm sipas kërkesave kombëtare shqiptare sot mund të ketë ende nevojë për vlerësim konformiteti të BE-së për t’u shitur në tregun e BE-së — kontrolloni të dyja, dhe planifikoni për konvergencë me kohën.

08.2 SHENJËZIMI CE, I SHPJEGUAR THJESHTË

Çfarë është — dhe çfarë nuk është — shenjëzimi CE

Shenjëzimi CE është një **deklaratë** e prodhuesit se një produkt përmbush të gjitha kërkesat e zbatueshme të BE-së për shëndetin, sigurinë dhe mjedisin — jo një etiketë cilësie apo çmim. Është kërkesë ligjore për të shitur kategori të caktuara produktesh (pajisje elektrike, makineri, lodra, produkte ndërtimi, pajisje mjekësore, dhe të tjera) në Tregun e Vetëm të BE-së.

Jo çdo produkt ka nevojë për shenjëzim CE — ai zbatohet vetëm për kategori produktesh të mbuluara nga legjislacioni specifik i BE-së (direktivat dhe rregulloret e “Kuadrit të Ri Legjislativ”). Shumë shërbime, produkte ushqimore (që ndjekin rregulla të veçanta sigurie ushqimore) dhe disa mallra konsumi mbeten jashtë fushëveprimit të tij.

Prodhuesi është ligjërisht përgjegjës për deklaratën, qoftë kur vetë-certifikon (për produkte me rrezik më të ulët), apo përdor një organ të njoftuar (për produkte me rrezik më të lartë, si makineri të caktuara apo pajisje mjekësore).

1

Identifikoni legjislacionin e zbatueshëm

Përcaktoni cila(t) direktivë(a)/rregullore(a) e BE-së mbulon kategorinë e produktit tuaj.

2

Vlerësoni konformitetin

Testoni sipas standardeve përkatëse të harmonizuara — vetëvlerësim apo vlerësim nga organ i njoftuar, sipas kategorisë së rrezikut.

3

Përpiloni dokumentacionin teknik

Mblidhni prova: raporte testimi, vlerësime rreziku, skedarë dizajni.

4

Lëshoni një Deklaratë Konformiteti

Një dokument ligjor i nënshkruar, dhe vendosni shenjën CE në produkt.

08.3 CERTIFIKIMI SI MJET KONKURRUES

Përtej CE-së: certifikime që ia vlen të konsiderohen

STANDARDI / CERTIFIKIMI	ÇFARË DEMONSTRON	SEKTORËT MË RELEVANTË
ISO 9001	Sistem menaxhimi cilësie	Të gjithë sektorët, veçanërisht prodhimi dhe shërbimet
ISO 14001	Sistem menaxhimi mjedisor	Prodhimi, agroushqimi, turizmi
ISO/IEC 27001	Menaxhimi i sigurisë së informacionit	TIK, shërbime financiare dhe të trajtimit të të dhënave
HACCP / ISO 22000	Menaxhimi i sigurisë ushqimore	Agroushqimi, mikpritja
GlobalG.A.P.	Praktika e mirë bujqësore	Bujqësia primare, eksportuesit e prodhimeve të freskëta
BRCGS / IFS	Standarde sigurie produktesh e ushqimi të drejtuara nga shitësit me pakicë	Prodhuesit ushqimorë që furnizojnë zinxhirë me pakicë të BE-së

A E DINIT?

Shumë blerës me pakicë të BE-së nuk do të hapin një marrëdhënie furnizuesi pa të paktën një certifikim të njohur nga kjo listë, pavarësisht cilësisë së produktit — certifikimi shpesh është një portë hyrjeje në treg, jo një shtesë opsionale.

CHAPTER 09

Mundësitë e Financimit

Ngagrantetpara-anëtarësimitte konsorciumet eHorizon Europe, ky kapitull harton çdo derë të madhe financimi të hapur për NVM-të shqiptare sot — dhe si të dalloni cila ju përshtatet.

95.5_{Mld€}

MADHËSIAEPROGRAMITHORIZON EUROPE

170_{Mln€}

BALLKANIPERËNDIMORMORI NËN HORIZON 2020

09.1 NJË HARTË, JO NJË LABIRINT

Tri pyetje për të gjetur programin tuaj

1. ÇFARË JU NEVOJITET?

Financim grant, kapital/investim, garanci kredie, mbështetje falas këshillimi, apo një rrjet partnerësh — secili përputhet me një familje të ndryshme instrumentesh.

2. SA GATI JENI?

Idetë në fazë të hershme përputhen me vauçerë inovacioni dhe përshpejtues; produktet e provuara përputhen me instrumente shkallëzimi dhe eksporti; projektet me shumë kërkim përputhen me Horizon Europe.

3. VETËM APO ME PARTNERË?

Disa financime janë të hapura për një NVM të vetme; shumica e financimeve të Horizon Europe dhe Interreg kërkojnë një konsorcium shumë-vendesh.

Dy “familje” financimi kanë rëndësi për NVM-të shqiptare: **instrumentet para-anëtarësimi** të hartuara posaçërisht për vendet candidate për në BE (para për t'u përgatitur për anëtarësim), dhe **programet e drejtpërdrejta të BE-së** në të cilat Shqipëria tashmë merr pjesë me kushte të barabarta me vendet anëtare. Të dyja trajtohen më poshtë.

DID YOU KNOW?

Rregullat, thirrjet dhe afatet e financimit të BE-së ndryshojnë shpesh. Trajtoni çdo shifër dhe afat në këtë kapitull si një pikë fillimi për verifikimin tuaj, me AIDA-n, Rrjetin European të Ndërmarrjeve Shqipëri, apo portalin zyrtar të programit — jo si përgjigje përfundimtare.

09.2 INSTRUMENTET PARA-ANËTARËSIMIT — FINANCIM I NDËRTUAR PËR RRUGËN E SHQIPËRISË DREJT BE-SË

Para që ekzistojnë sepse Shqipëria është vend kandidat

INSTRUMENTI	ÇFARË FINANCON	RRUGA PËR NVM-TË
Instrumenti i Para-Anëtarësimit (IPA III)	Kanali kryesor i BE-së për financimin e reformës dhe ndërtimin e kapaciteteve në vendet candidate, përfshirë konkurrueshmërinë e sektorit privat	Zakonisht nëpërmjet thirrjeve kombëtare, skemave të granteve dhe projekteve të asistencës teknike të menaxhuara me institucionet shqiptare
Fondi i Reformës dhe Rritjes për Ballkanin Perëndimor	Financim i BE-së bazuar në performancë, i lidhur me pikat referuese të reformës, përfshirë reformat e mjedisit të biznesit dhe konkurrueshmërisë (Shqipëria mori transhin e saj të parë në tetor 2025)	Indirekt — formëson mjedisin kombëtar të reformës dhe mbështetjes ku veprojnë NVM-të
Korniza e Investimeve për Ballkanin Perëndimor (WBIF)	Kombinon grante dhe kredi për projekte infrastrukture dhe zhvillimi të sektorit privat në të gjithë rajonin	Kryesisht projekte më të mëdha infrastrukture dhe të sektorit financiar; relevante për NVM-të nëpërmjet qasjes së përmirësuar në financim
Rrjeti European i Ndërmarrjeve Shqiptare (Programi i Tregut të Vetëm)	Këshillim falas, partneritete dhe mbështetje inovacioni e ofruar lokalisht	Direkt — AIDA dhe organizatat partnere; shih Kapitullin 10

PSE KA RËNDËSI KOHA

Financimi para-anëtarësimit është hartuar shprehimisht për të përgatitur institucionet dhe bizneset shqiptare për anëtarësim — që do të thotë se eligibiliteti dhe relevanca për NVM-të zakonisht rritet, jo zvogëlohet, ndërsa negociatat e anëtarësimit përparojnë gjatë 2026–2027.

09.3 HORIZON EUROPE & KËSHILLI EVROPIAN I INOVACIONIT

Programi flamur i BE-së për kërkim & inovacion

Horizon Europe (2021–2027, 95.5 miliardë euro) është i strukturuar rreth tri shtyllave: **Shkenca Përsosmëri** (grante kërkimi, mobilitet), **Sfidat Globale & Konkurrueshmëria Industriale Evropiane** (grupime tematike — shëndeti, digjitali, klima, ushqimi, dhe më shumë), dhe **Evropa Innovative**, ku ndodhet **Këshilli Evropian i Inovacionit (EIC)**.

EIC-ja është pjesa më direkt relevante për NVM-të inovative: **EIC Accelerator** financo inovacione teknologjike të thella dhe përparime me rrezik e potencial të lartë me një kombinim granti dhe investimi kapitali, ndërsa **EIC Pathfinder** dhe **Transition** mbështesin udhëtime më të hershme nga kërkimi drejt tregut.

Ekziston një nën-program i dedikuar **Widening** posaçërisht për të fuqizuar pjesëmarrjen nga vendet — përfshirë Shqipërinë — me sisteme kërkimi dhe inovacioni më pak të zhvilluara, duke financuar rrjetëzim, binjakëzim me institucione më të forta, dhe ndërtim kapacitetesh.

💡 A E DINIT?

Shqipëria është plotësisht e asociuar në Horizon Europe që nga shkurti 2022. Një NVM shqiptare mund të koordinojë një projekt, jo vetëm të marrë pjesë në të, me kushte identike me një aplikues nga një vend anëtar i BE-së.

SHENJA QË HORIZON EUROPE ËSHTË I PËRSHTATSHËM

- ☐ Inovacioni juaj përfshin rrezik të vërtetë teknik apo shkencor, jo vetëm komercializim
- ☐ Mund të identifikoni të paktën 2–3 partnerë potencialë në vende të tjera të asociuara apo anëtare
- ☐ Keni kapacitetin e brendshëm (ose një partner) për të menaxhuar raportimin e projekteve të BE-së
- ☐ Afati kohor i projektit tuaj është 2–4 vite, jo një test i shpejtë tregu

09.4 PJESA TJETËR E KUTISË SË MJETEVE

Referencë program pas programi

PROGRAMI	MË I MIRË PËR	SI FUNKSIONON
Programi i Tregut të Vetëm (përfshirë ish-vijën COSME)	Konkurrueshmëria e NVM-ve, rrjete mbështetjeje biznesi	Financon infrastrukturën e mbështetjes së NVM-ve si Rrjeti European i Ndërmarrjeve; disa thirrje direkte për NVM
InvestEU	Qasje në financim për rritje dhe investim	Garanci e buxhetit të BE-së që mbështet kredi dhe kapital nga bankat/fondet partnere — qasje nëpërmjet institucioneve financiare pjesëmarrëse
Programi Evropa Digjitale	Ndërtim kapaciteti digjital, AI, kibersiguri, qasje në kompjuterim me performancë të lartë	Grante dhe mbështetje nëpërmjet Qendrave Evropiane të Inovacionit Digjital; disa mbështetje adoptimi digjital për NVM
Instituti Evropian i Inovacionit & Teknologjisë (EIT)	Inovacion sektorial dhe sipërmarrje (p.sh. EIT Food, EIT Digital, EIT Climate-KIC)	Trajnim, përsheptim dhe projekte inovacioni nëpërmjet Komuniteteve të Njohurive dhe Inovacionit
Erasmus për Sipërmarrës të Rinj	Sipërmarrës të rinj që mësojnë nga pronarë biznesi me përvojë jashtë	Vendosje shkëmbimi të financuara (1–6 muaj) me një sipërmarrës pritës me përvojë në një vend tjetër pjesëmarrës
Europa Krijuese	Inovacion dhe bashkëpunim në sektorët krijues dhe kulturorë	Grante për projekte ndërkufitare të industrisë krijuese dhe bashkëpunim kulturor
Programet ndërkufitare Interreg IPA	Projekte bashkëpunimi ndërkufitar (p.sh. Itali-Shqipëri-Mal i Zi)	Thirrje projektesh për iniciativa të përbashkëta me rajone fqinje të BE-së

09.5 APLIKIMI MIRË

Çfarë i dallon aplikimet e financuara nga ato të refuzuara

PARA SE TË SHKRUANI EDHE NJË FJALË TË APLIKIMIT

- ☐ Lexoni fillimisht kriteret e vlerësimit të tekstit të thirrjes — shkruani sipas kriterëve, jo rreth tyre
- ☐ Konfirmoni që organizata juaj përmbush të gjitha rregullat e eligjibilitetit, përfshirë çdo kërkesë bashkëfinancimi
- ☐ Identifikoni partnerët herët — shumica e thirrjeve të BE-së vlerësojnë shprehimisht cilësinë e partneritetit
- ☐ Merrni parashqyrtim falas nga Rrjeti European i Ndërmarrjeve Shqipëri apo AIDA para se të dorëzoni
- ☐ Buxhetoni realisht — buxhetet e mbivlerësuara janë një arsye e zakonshme refuzimi apo rikthimi

GABIMET MË TË ZAKONSHME QË SHMANGEN LEHTË

Aplikimi te instrumenti i gabuar për nivelin e pjekurisë së projektit tuaj; shkrimi i një narrative të përgjithshme në vend të përgjigjes ndaj pyetjeve specifike të vlerësimit; nënvlerësimi i barrës së raportimit pas dhënies së grantit; dhe dorëzimi pa asnjë rishikim të jashtëm të draftit.

PLANIFIKONI PËR KALENDARIN, JO VETËM AFATIN

Shumica e thirrjeve të BE-së marrin 4–9 muaj nga dorëzimi deri te vendimi i financimit, dhe projektet e bashkëfinancuara kërkojnë likuiditet për të mbuluar kostot para rimbursimit. Aplikoni duke pasur parasysh bankën tuaj, jo vetëm idenë.

CHAPTER 10

Rrjeti European i Ndërmarrjeve & Mbështetja në Shqipëri

Asnjëngakapitujtemëparshëm nuk ka nevojë të lundrohet i vetëm. Ky kapitull harton organizatat që punojnë tashmë në Shqipëri për të ndihmuar NVM-të të bëjnë inovacion, të certifikohen dhe të eksportojnë.

10.1 RRJETI EUROPIAN I NDËRMARRJEVE SHQIPËRI

Rrjeti më i madh në botë i mbështetjes së NVM-ve, me ekip lokal

Rrjeti European i Ndërmarrjeve (EEN) është rrjeti flamur i mbështetjes së biznesit të BE-së — rreth 600 organizata anëtare në mbi 60 vende — financuar nëpërmjet Programit të Tregut të Vetëm. Në Shqipëri, projekti aktual EEN-Shqipëri (2025–2028) ofrohet nga një konsorcium i udhëhequr nga **Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (AIDA)**, së bashku me Qendrën për Promovimin e Konkurrueshmërisë, Agjencinë e Zhvillimit Rajonal Tiranë, Dhomën e Tregtisë dhe Industrisë Durrës, dhe Dhomën Ekonomike të Grave si partnere e asociuar.

Shërbimet janë falas ose me kosto të ulët dhe mbulojnë të gjithë udhëtimin e inovacionit që ky udhëzues shqyrton — nga një bisedë e parë gatishmërie deri te një kërkim partneri për Horizon Europe.

ÇFARË OFRON RRJETI EUROPIAN I NDËRMARRJEVE SHQIPËRI

- ☐ Këshillim biznesi dhe inovacioni i përshtatur për NVM-të
- ☐ Kërkim partnerësh ndërkombëtarë dhe ndeshje B2B (panaie, misione, baza të dhënash online)
- ☐ Mbështetje për qasje në financimin e BE-së, përfshirë Horizon Europe dhe thirrjet e Programit të Tregut të Vetëm
- ☐ Udhëzim mbi standardet, certifikimin dhe bazat e pronësisë intelektuale
- ☐ Vlerësime gatishmërie inovacioni dhe digjitale
- ☐ Mbështetje ndërkombëtarizimi dhe gatishmërie eksporti

10.2 AIDA — AGJENCIA SHQIPTARE E ZHVILLIMIT TË INVESTIMEVE

Një sportel unik për investime dhe rritje NVM-je

AIDA është agjencia zyrtare shqiptare e promovimit të investimeve, zhvillimit të NVM-ve dhe promovimit të eksportit, e krijuar për të tërhequr investime dhe rritur konkurrueshmërinë e NVM-ve shqiptare nëpërmjet progresit teknologjik, inovacionit dhe shkëmbimit të informacionit. Ajo vepron si sportel unik, duke koordinuar me autoritetet qeveritare në emër të investitorëve dhe bizneseve.

AIDA drejton skemat e saj kombëtare të granteve dhe mbështetjes për inovacion, start-up-e, dhe konkurrueshmëri NVM-je sipas sektorëve — krahas koordinimit të projektit EEN-Shqipëri. Aktualisht funksionojnë tre inkubatorë biznesi në vend, përfshirë një inkubator të dedikuar TIK në Tiranë dhe një inkubator biznesi social që mbështet sipërmarrës romë.

© KUR TË KONTAKTONI AIDA-N DREJTPËRDREJT

Për skema kombëtare grantesh, lehtësim investimesh, mbështetje promovimi eksporti, dhe si organi koordinues për shërbimet EEN-Shqipëri. AIDA është zakonisht pika e parë e kontaktit për çdo NVM shqiptare që fillon të angazhohet me mbështetjen e lidhur me BE-në.

10.3 EKOSISTEMI MË I GJERË I MBËSHTETJES SHQIPTARE

Kë tjetër duhet të njihni

LLOJI I ORGANIZATËS	ROLI	SHEMBUJ
Dhoma tregtie dhe industrie	Përfaqësim biznesi, rrjetëzim, disa shërbime partnere EEN	Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Tiranë, Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Durrës
Agjenci zhvillimi rajonal	Zhvillim ekonomik lokal, zbatim projektsh	Agjencia e Zhvillimit Rajonal Tiranë (RDA)
Inkubatorë & përsheptues biznesi	Mbështetje sipërmarrjesh në fazë të hershme, mentorim, hapësira pune të përbashkëta	Inkubatorë të fokusuar në TIK dhe sektorë të veçantë në Tiranë dhe qytete të tjera
Universitete & institute kërkimore	Kërkim i aplikuar, transferim teknologjie, kanal talentesh	Universitete publike me zyra lidhjeje industriale apo transferimi teknologjie
Shoqata sektoriale	Përfaqësim dhe udhëzim standardesh specifike për sektorin	Shoqata të prodhimit, agroushqimit, turizmit dhe TIK-ut

💡 DID YOU KNOW?

Detajet e plota të kontaktit për organizatat e përmendura në këtë kapitull janë mbledhur në Kapitullin 19 (Kontaktet & Organizatat Mbështetëse) — mbani këtë kapitull për kontekst, atë për veprim.

CHAPTER 11

Inteligjenca Artificiale & Teknologjitë e Reja për NVM-të

Inteligjenca artificiale nuk është më teknologji vetëm për kompanitë

mëdha. Ky kapitull dallon adoptimin realist e me rrezik të ulët të AI-së nga hipi — dhe sinjalizon rregullat e BE-së që tashmë zbatohen.

11.1 KU KRIJON VLERË AI PËR NJË NVM SOT

Përdorime praktike, jo spekulative

PIKA FILLESTARE ME RREZIK TË ULËT, SHUMICA E SEKTORËVE

- ☐ Shërbimi ndaj klientit: asistentë bisede për pyetje të zakonshme, mbështetje shumëgjuhëshe
- ☐ Administrim: faturim i automatizuar, planifikim, hartim dokumentesh
- ☐ Marketing: hartim përmbajtjeje, përkthim, redaktim imazhesh për listimet e produkteve
- ☐ Parashikim: parashikimi i kërkesës dhe inventarit nga historiku i shitjeve
- ☐ Kontroll cilësie: zbulim defektesh me imazhe në prodhim

NJË TEST I DOBISHËM PARA SE TË ADOPTONI ÇDO MJET AI

Pyesni: a kursen kohë në një detyrë që e bëjmë tashmë shpesh, duke përdorur të dhëna me të cilat ndihemi rehat t'i ndajmë, me një njeri që ende kontrollon rezultatin? Nëse po për të tria, zakonisht është një pikë fillimi e sigurt. Nëse jo për ndonjërin, ngadalësoni dhe merrni këshillë së pari.

11.2 LIGJI I BE-SË PËR AI — ÇFARË DUHET VËRTET TË DINË NVM-TË

Rregullim bazuar në rrezik, jo i përgjithshëm

Ligji i BE-së për AI rregullon sistemet e AI-së sipas **nivelet të rrezikut**, jo sipas vetë teknologjisë. Shumica e përdorimeve të përditshme të NVM-ve — një asistent bisede, një mjet parashikimi, një redaktor imazhesh — bien në kategori rreziku minimal apo të kufizuar, me detyrime të lehta, kryesisht transparencë (t'i thuash përdoruesve se po ndërveprojnë me AI).

Përdorimet me rrezik më të lartë — për shembull, AI e përdorur në vendime punësimi, vlerësim kredie, apo pajisje kritike për sigurinë — mbartin detyrime më të rrepta rreth dokumentimit, mbikëqyrjes njerëzore dhe menaxhimit të rrezikut. Ndërkohë që Shqipëria përafrohet me *acquis-in* digjital të BE-së, ky kuadër bëhet drejtpërdrejt relevant për çdo NVM që tregton me apo brenda BE-së.

RREZIK I PAPANUESHËM

I ndaluar plotësisht (p.sh. vlerësim social, sisteme manipuluese)

RREZIK I LARTË

Detyrime të rrepta (p.sh. sisteme BNj, krediti, sigurie)

RREZIK I KUFIZUAR / MINIMAL

Detyrime transparence apo pa detyrime specifike (shumica e mjeteve të NVM-ve)

💡 DID YOU KNOW?

Nëse ndërtoni vetë një funksion AI brenda një produkti, në vend që të përdorni vetëm mjete gati-përdorim, detyrimet tuaja sipas Ligjit për AI rriten — merrni këshillë specifike para nisjes.

11.3 PËRTEJ AI-SË: TEKNOLOGJI TË TJERA NË ZHVILLIM QË IA VLEN TË NDIQEN

Një listë e shkurtër, e përshtatur për NVM-të

TEKNOLOGJIA	RËNDËSIA REALISTE PËR NVM-TË	HORIZONTI KOHOR
Sensorë Interneti i Gjërave (IoT)	Monitorim pajisjesh, gjurmim zinxhiri të ftohtë për eksportet agroushqimore	E disponueshme tani, kosto e ulët hyrjeje
Automatizimi i tregtisë elektronike & treg-shitjes	Shitje ndërkufitare pa prani fizike në BE	E disponueshme tani
Robotika/automatizimi i avancuar	Automatizim i selektuar i detyrave prodhuese të përsëritshme	Afat mesatar, intensiv në kapital
Gjurmueshmëri me blockchain	Verifikim origjine dhe zinxhiri furnizimi, gjithnjë e më i kërkuar në eksportet agroushqimore	Në zhvillim, specifik për sektorin
AI gjeneruese për dizajn dhe prototipim	Përsëritje më e shpejtë e produktit dhe paketimit	E disponueshme tani, kosto e ulët hyrjeje

💡 A E DINIT?

Programi Evropa Digjitale financon Qendra Evropiane të Inovacionit Digjital që ofrojnë NVM-ve testim dhe këshillim falas apo të subvencionuar për AI-në para çdo vendimi investimi — pyesni Rrjetin European të Ndërmarrjeve Shqipëri çfarë është aktualisht e arritshme.

CHAPTER 12

Kuadret e Menaxhimit të Inovacionit

Inovacioni pushonsë qeninjëaksident me fatkur ka njëproces. Ky kapitull prezanton tri kuadre të përshtatura për një biznes të vogël, jo për një departament korporativ K&Zh.

12.1 ISO 56002 — STANDARDI NDËRKOMBËTAR I MENAXHIMIT TË INOVACIONIT

Një strukturë, e reduktuar për NVM-të

ISO 56002 ofron udhëzime — jo kërkesa certifikimi — për ndërtimin e një sistemi menaxhimi inovacioni.

Ideja e tij kryesore, e përshtatur për një biznes të vogël: inovacioni ka nevojë për të njëjtën vëmendje menaxheriale bazë si financat apo shitjet, me një pronar të qartë, një proces të thjeshtë dhe një mënyrë për të mësuar nga dështimet.

DREJTIMI

Drejtimi emërton prioritete inovacioni të lidhura me qëllime reale biznesi.

MARRJA E IDEVE

Një mënyrë e thjeshtë dhe e njohur për stafin dhe klientët për të sjellë ide.

VLERËSIMI

Një mënyrë e qëndrueshme për të vendosur cilat ide testohen, financohen apo hidhen poshtë.

MËSIMI

Rezultatet — përfshirë dështimet — rishikohen dhe ushqejnë ciklin tjetër.

12.2 DESIGN THINKING DHE LEAN STARTUP — PËR TESTIMIN E LIRË TË IDEVE

Dy metoda të lehta që ia vlen t'i njihni

DESIGN THINKING

Një qasje pesë-hapëshe — **ndjeshmëri, përcaktim, ideim, prototipim, testim** — që fillon nga problemet reale të klientëve në vend të zgjidhjeve të supozuara. E dobishme kurdo që një biznes nuk është i sigurt çfarë duan vërtet klientët.

LEAN STARTUP

Ndërtoni një version minimal të vlefshëm, matni reagimin real të klientëve, dhe vendosni të vazhdoni apo ndryshoni kurs — para se të investoni shumë. Veçanërisht i dobishëm para se të aplikoni për financim intensiv në kapital.

CIKLI NDËRTO-MAT-MËSO

Ndërtoni versionin më të vogël që teston supozimin tuaj më të rrezikshëm → **Matni** sjelljen reale të klientit, jo mendimet → **Mësoni** nëse do të vazhdoni, rregulloni, apo ndaloni — pastaj përsërisni. Çdo cikël duhet të zgjasë javë, jo muaj.

12.3 ZGJEDHJA E NJË KUADRI QË PËRSHTATET ME MADHËSINË TUAJ

Përputhni metodën me momentin

SITUATA	QASJA MË E PËRSHTATSHME	PSE
Nuk jeni të sigurt çfarë duan vërtet klientët	Design Thinking	Bazon idetë në probleme të vëzhguara reale para se të ndërtohet diçka
Keni një ide, nuk jeni të sigurt nëse do të shitet	Lean Startup	Teston kërkesën me kosto të ulët para angazhimit të kapitalit
Keni disa ide që konkurrojnë për buxhet të kufizuar	Proces vlerësimi në stilin ISO 56002	Jep një mënyrë të qëndrueshme dhe të mbrojtshme për të prioritetizuar
Po aplikoni për financim K&Zh të BE-së	Sistem i strukturuar menaxhimi inovacioni	Vlerësuesit kërkojnë prova procesi, jo vetëm një ide të mirë

💡 DID YOU KNOW?

Nuk keni nevojë të certifikoheni sipas ISO 56002 për të përfituar prej saj — shumica e NVM-ve marrin 80% të vlerës thjesht duke emëruar një pronar inovacioni dhe duke zhvilluar një takim mujor të strukturuar rishikimi idesh.

CHAPTER 13

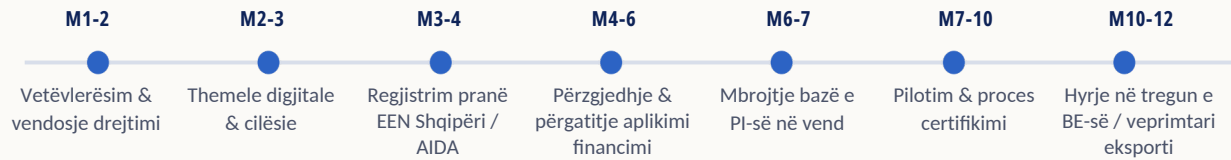
Udhëtimi i Inovacionit Hap pas Hapi

Gjithçka në këtë udhëzues, e renditurnësekuencë.Një rrugërealiste 12-

mujore nga ideja e parë deri te një inovacion i financuar, i certifikuar, gati
për tregun e BE-së.

13.1 UDHËTIMI TETË-FAZOR**Nga gatishmëria te tregu i BE-së**

- 1 Vetëvlerësohuni**
Përfundoni kontrollin e gatishmërisë (Kap.03) dhe modelin e pjekurisë (Kap.17). Njihni pikën tuaj të sinqertë të nisjes.
- 2 Vendosni drejtimin**
Drejtimi emërton 1–3 prioritetë inovacioni të lidhura me qëllime reale biznesi — jo gjithçka menjëherë.
- 3 Ndërtoni themelet**
Mbyllni hendekët më të mëdha në digjital (Kap.04) dhe bazat e cilësisë/pajtueshmërisë (Kap.08) para se të aplikoni për diçka.
- 4 Gjeni partnerin tuaj mbështetës**
Regjistrohuni pranë Rrjetit European të Ndërmarrjeve Shqipëri / AIDA-s (Kap.10) për një diagnostikim dhe marrëdhënie këshillimi falas.
- 5 Zgjidhni rrugën tuaj të financimit**
Përputhni projektin tuaj me instrumentin e duhur duke përdorur hartën e financimit (Kap.09).
- 6 Mbroni atë që ndërtoni**
Vendosni mbrojtje bazë të PI-së para se të zbulohet apo shkallëzohet inovacioni (Kap.07).
- 7 Pilotoni, matni, certifikoni**
Testoni në shkallë të vogël, më pas ndiqni certifikimin që kërkon vërtet tregu juaj i synuar (Kap.08).
- 8 Shkallëzoni në tregun e BE-së**
Përdorni mbështetjen e gatishmërisë për eksport dhe ndeshjen për të kthyer një inovacion të certifikuar dhe të financuar në shitje në BE.

13.2 NJË AFAT KOHOR REALIST 12-MUJOR**Si duket kjo vërtet muaj pas muaji**

13.3 ÇFARË MUND TË NDODHË PARALELISHT

Nuk keni nevojë ta bëni këtë në sekuencë të rreptë

MUND TË NDODHIN NJËKOHËSISHT

Ndërtimi i themelit digjital, regjistrimi në EEN, dhe ndërgjegjësimi fillestar për PI-në (hapat 3, 4 dhe 6) mund të fillojnë të gjithë në muajin e parë — ata nuk varen nga njëri-tjetri dhe secili ul rrezikun në fazat e mëvonshme.

NUK DUHEN NXITUAR

Aplikimet për financim (hapi 5) dhe certifikimi (hapi 7) të dyja shpërblejnë përgatitjen. Nxitimi i njërit apo tjetrit për të përmbushur një afat arbitrar është arsyeja më e zakonshme pse NVM-të humbasin një raund financimi apo dështojnë në një auditim të parë certifikimi.

PARA SE TË KALONI NGA NJË FAZË NË TJETRËN, KONFIRMONI

- ☐ Rezultati i fazës së mëparshme është i dokumentuar, jo vetëm “i mbajtur në mendjen e dikujt”
- ☐ Të paktën një person tjetër në biznes e kupton statusin aktual
- ☐ Dini sa do të kushtojë faza tjetër, në kohë dhe para, para se ta filloni

CHAPTER 14

Shembuj Inovacioni sipas Sektorëve

Inovacioni duket ndryshe nënjëpunishtet e tekstilit ngasaduket në njëstudio software-i. Ky kapitull i jep themel çdo kapitulli të mëparshëm në shtatë sektorë shqiptarë.

14.1 FOKUS SEKTORIAL

Prodhimi

Baza prodhuese e Shqipërisë — këpucë, tekstile, veshje dhe industri e lehtë — është thellësisht e integruar në zinxhirët e vlerës të BE-së nëpërmjet tregtisë së përpunimit të jashtëm, duke i dhënë këtyre firmave një avantazh fillestar në pritshmëritë e cilësisë të BE-së.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Fusha e shenjëzimit CE (për prodhues makinerish/pajisjesh), kufizimet kimike të përafruara me REACH për përfundimin e tekstileve

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Automatizoni fillimisht hapin e prodhimit me defektet më të larta, jo më të dukshmin
- ☐ Ndiqni ISO 9001 si bazë para se të ndiqni certifikime specifike për klientët
- ☐ Eksploroni ekspozimin ndaj CBAM nëse punoni me metale, çimento apo inpute të lidhura
- ☐ Hetoni rishitjen e nënprodukteve dhe mbetjeve si linjë të ardhurash të ekonomisë qarkore

14.2 FOKUS SEKTORIAL

Agroushqimi

Prodhuesit agroushqimorë shqiptarë të orientuar drejt eksportit tashmë shesin në tregjet e BE-së sipas preferencave tregtare; tavani i rritjes gjithnjë e më shumë është certifikimi i sigorisë ushqimore dhe gjurmueshmëria, jo kapaciteti prodhues.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Kërkesat e BE-së për sigurinë ushqimore dhe gjurmueshmërinë, kushtet fitosanitare/veterinare të eksportit

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Prioritizoni HACCP apo ISO 22000 para se të investoni më tej në kapacitet prodhim
- ☐ Adoptoni gjurmim bazë të zinxhirit të ftohtë dhe gjurmueshmërisë për eksportet me vlerë të lartë
- ☐ Hetoni certifikimin GlobalG.A.P. për prodhues primarë që synojnë shitjen me pakicë të BE-së
- ☐ Ktheni nënproduktet bujqësore në të ardhura dytësore (ushqim kafshësh, kompost, biomateriale)

14.3 FOKUS SEKTORIAL

Turizmi

Sektori shqiptar i turizmit, me rritje të shpejtë, është shumë i ekspozuar ndaj pritshmërive të udhëtarëve të BE-së për qëndrueshmëri, rezervim digjital dhe aksesueshmëri — inovacioni këtu ka të bëjë kryesisht me përputhjen me këto pritshmëri.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Rregullat e BE-së për paketat e udhëtimit dhe mbrojtjen e konsumatorit, kërkesat e aksesueshmërisë për shërbime publike

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Adoptoni një sistem rezervimi digjital dhe menaxhimi kanalesh për të arritur platformat e udhëtimit të BE-së direkt
- ☐ Reduktoni materialet njëpërdorimshe si kosto edhe si diferencues qëndrueshmërie
- ☐ Ndiqni një certifikim turizmi të qëndrueshëm të njohur (p.sh. Travelife, EU Ecolabel për akomodim)
- ☐ Përdorni të dhënat nga rezervimet për të informuar çmimin sezonal dhe inovacionin e shërbimit

14.4 FOKUS SEKTORIAL

 TIK & software

Sektori TIK i Shqipërisë është më i pjekuri digjitalisht dhe më natyrshëm i pozicionuar për pjesëmarrje direkte në financimin e Horizon Europe dhe Programit Evropa Digjitale.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Detyrimet e Ligjit të BE-së për AI për funksione AI të integruara, kërkesat e kibersigurisë për klientë në sektorë kritikë

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Ndiqni ISO/IEC 27001 herët — gjithnjë e më shumë është kërkesë kontraktuale për klientët e BE-së
- ☐ Ndërttoni trajtim të të dhënave në përputhje me GDPR-në që në fazën e dizajnit të produktit, jo pas
- ☐ Synoni thirrjet e grupimit Digjital, Industria dhe Hapësira të Horizon Europe për produkte me shumë K&Zh
- ☐ Përdorni vendosjet e Erasmus për Sipërmarrës të Rinj për të ndërtuar marrëdhënie direkte me klientë të BE-së

14.5 FOKUS SEKTORIAL

Industritë krijuese

Bizneset e dizajnit, medias, lojërave dhe zejtarisë janë një segment me rritje të shpejtë por të nën-financuar, i përshtatur mirë me Europën Krijuese dhe financimin e bashkëpunimit kulturor të BE-së.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Kushtet e së drejtës së autorit dhe licencimit për platforma shpërndarjeje digjitale, mbrojtja e konsumatorit e BE-së për shitje online

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Regjistroni markat tregtare dhe dokumentacionin e së drejtës së autorit para shpërndarjes ndërkombëtare
- ☐ Eksploron projektet bashkëpunimi të Europës Krijuese me partnerë kulturorë të BE-së
- ☐ Përdorni platforma digjitale për të arritur konsumatorët e BE-së direkt, duke shmangur kostot e shpërndarjes tradicionale
- ☐ Kombinoni teknikat tradicionale shqiptare të zejtarisë me dizajn bashkëkohor për tregje nike të BE-së

14.6 FOKUS SEKTORIAL

Ekonomia qarkore

Qarkullimi është më pak një sektor i vetëm sesa një lente që çdo sektor mund të aplikojë — dhe një nga kategoritë e inovacionit më lehtësisht të financueshme sipas mbështetjes së tranzicionit të gjelbër të BE-së.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Rregullat e ekonomisë qarkore të BE-së dhe përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit, rregulloret në zhvillim të paketimit

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Hartoni rrjedhat e materialeve dhe energjisë për të gjetur rrymën më të kushtueshme të mbetjeve së pari
- ☐ Eksploroni riparimin, rikondicionimin apo shërbimet e marrjes mbrapsht si linja të reja të ardhurash
- ☐ Hetoni linjat e financimit të gjelbër të mbështetura nga InvestEU nëpërmjet bankave lokale pjesëmarrëse
- ☐ Dokumentoni praktikat qarkore — ato forcojnë si aplikimet për financim ashtu edhe ato për certifikim

14.7 FOKUS SEKTORIAL

 Biznesi & shërbimet profesionale

Firmat e konsulencës, logjistikës, financës dhe shërbimeve profesionale shpesh anashkalojnë eligjibilitetin e tyre për mbështetje inovacioni, duke supozuar që programet janë vetëm për prodhuesit.

LISTA E VËZHGIMIT RREGULLATOR

Rregullat e ofrimit ndërkufitar të shërbimeve brenda Tregut të Vetëm të BE-së, njohja e kualifikimeve profesionale

VEPRIMET PRIORITARE PËR KËTË SEKTOR

- ☐ Digjitalizoni ofrimin e shërbimit (portale klientësh, nënshkrime elektronike, raportim i automatizuar) si hap i parë inovacioni
- ☐ Ndiqni certifikime cilësie relevante për besimin profesional (ISO 9001, akreditim specifik për sektorin)
- ☐ Përdorni kërkimin e partnerëve të Rrjetit European të Ndërmarrjeve për të gjetur partnerë të sektorit të shërbimeve të BE-së dhe mundësi nënkontraktimi
- ☐ Paketoni inovacionet e brendshme të procesit si shërbime të shitshme për NVM të tjera shqiptare

CHAPTER 15

Histori Suksesi Shqiptare & Praktika më e Mira e BE-së

Prova qëkjo funksionon, në çdoshkallë—ngapjesëmarrjakombëtare në
kërkim deri te udhëtimet e NVM-ve individuale.

15.1 SHQIPËRIA NË PROGRAMET E KËRKIMIT & INOVACIONIT TË BE-SË

Pjesëmarrje kombëtare e dokumentuar

Që nga Horizon 2020, organizatat kërkimore shqiptare kanë marrë pjesë në projekte konsorciumi të financuara nga BE-ja që trajtojnë sfida të përbashkëta evropiane — duke treguar se institucionet shqiptare mund të konkurojnë për dhe të zbatojnë financim kërkimor të BE-së me kushte të barabarta.

TEMA E PROJEKTIT	ÇFARË TRAJTOI	RËNDËSIA PËR SHQIPËRINË
Krahasimi i shqyrtimit të shikimit dhe dëgjimit të fëmijëve	Krahasimi i programeve kombëtare të shqyrtimit për fëmijë në të gjithë Evropën për të përmirësuar zbulimin e hershëm	Pjesëmarrje shqiptare në kërkim shëndeti publik në një studim krahasues në shkallë evropiane
Inovacion në përshtatjen ndaj klimës dhe qëndrueshmërinë ndaj fatkeqësive	Një qendër ndërevropiane që lidh inovatorë që punojnë për zgjidhje përmbytjesh dhe rreziku klimatik	Relevante për ekspozimin e Shqipërisë ndaj përmbytjeve dhe nevojave për përshtatje klimatike
Biomateriale për implante mjekësore	Zhvillimi i metodave të përmirësuara për gjetjen e biomaterialeve të përshtatshme për implante mjekësore	Kapaciteti kërkimor shqiptar i angazhuar në kërkim të avancuar të teknologjisë mjekësore

💡 DID YOU KNOW?

Pjesëmarrësit e Ballkanit Perëndimor morën rreth 170 milionë euro kontribut të drejtpërdrejtë nga BE-ja nëpër rreth 1,000 organizata vetëm sipas Horizon 2020 — para se asociimi i plotë i Shqipërisë në Horizon Europe në 2022 ta bënte pjesëmarrjen edhe më të arritshme.

15.2 UDHËTIME ILUSTRUESE TË NVM-VE

Si duket udhëtimi në praktikë

Shembujt e mëposhtëm të përbërë ilustrojnë modele të zakonshme dhe realiste të vërejtura në raportimin e rasteve të Rrjetit European të Ndërmarrjeve dhe praktikën e mbështetjes së NVM-ve në rajon. Ata janë arketipa ilustrues, jo profile të kompanive specifike të emërtuara.

Prodhues këpucësh, rajoni i Shkodrës PRODHIIMI		Përpunues agrorshqimor, rajoni i Korçës AGROUSHQIMI	
CHALLENGE	Konkurrimi vetëm me çmim kundër prodhuesve me kosto më të ulët, pa asnjë certifikim formal cilësie që kufizonte qasjen në kontrata markash të BE-së.	CHALLENGE	Cilësi e fortë produkti por pa sistem gjurmueshmërie, duke bllokuar hyrjen në zinxhirë me pakicë të BE-së që kërkojnë gjurmim në nivel loti.
ACTION	Ndoqi certifikimin ISO 9001 me mbështetjen këshilluese të EEN-it; digjitalizoi regjistrat e prodhimit për të mbështetur si certifikimin ashtu edhe një përmirësim efikënce të bashkëfinancuar nga Programi i Tregut të Vetëm.	ACTION	Zbatoi procese të përafruara me HACCP dhe një sistem bazë digjital gjurmueshmërie; iu bashkua një projekti ndërkufitar Interreg që lidh prodhues agrorshqimorë në Itali, Shqipëri dhe Mal të Zi.
RESULT	Siguroi një kontratë furnizimi shumëvjeçare me një markë këpucësh të BE-së që kërkonte menaxhim cilësie të certifikuar si kusht i marrëdhënies.	RESULT	Sistemi i gjurmueshmërisë hapi biseda me dy blerës me pakicë të BE-së më parë të paarrtshëm pa certifikim.

15.3 ÇFARË KANË TË PËRBASHKËT KËTO MODELE**Pesë mësimet të përsëritura****MODELE NËPËR UDHËTIMET E SUKSESSHME TË INOVACIONIT TË NVM-VE SHQIPTARE DHE RAJONALE**

- ☐ Nxitësi zakonisht ishte një mundësi specifike e humbur apo e bllokuar (një kontratë, një treg), jo ambicie abstrakte
- ☐ Mbështetja falas këshilluese (EEN, AIDA, dhoma) u përdor para, jo pas, vendimeve të mëdha shpenzimi
- ☐ Certifikimi dhe digjitalizimi u ndoqën së bashku, pasi regjistrimet digjitale i bëjnë auditimet e certifikimit më të shpejta dhe më të lira
- ☐ Partneritetet — universitare, ndërkufitare, apo konsorcium i BE-së — e përshpejtuan progresin më shumë se puna e vetme
- ☐ Progresi ishte gradual: një certifikim, një treg, një raund financimi në një kohë — jo një transformim i vetëm

CHAPTER 16

Lista Kontrolli Praktike

Çdolistë kontrollinë këtë udhëzues, e mbledhurnë një vend për referencë të shpejtë në tavolinën apo telefonin tuaj.

16.1 THEMELET

Lista kontrolli e gatishmërisë & digjitale

GATISHMËRIA PËR INOVACION

- ☐ Një person i emëruar është përgjegjës për inovacionin, edhe me kohë të pjesshme
- ☐ Kemi hetuar një grant të BE-së apo kombëtar në dy vitet e fundit
- ☐ Ndjekim të paktën një tregues cilësie apo performance me kohën
- ☐ Kemi një marrëdhënie që shtrihet jashtë Shqipërisë (partner, klient, universitet)
- ☐ Do të mund të gjenim 10–30% financim përputhës nëse do ta kërkonte një grant
- ☐ Dimë cilat standarde të BE-së apo ndërkombëtare zbatohen për ne

THEMELET DIGJITALE

- ☐ Të gjitha regjistrimet financiare janë digjitale dhe me kopje rezervë
- ☐ Biznesi ka një faqe interneti aktive, të përshtatshme për celular
- ☐ Pranohet të paktën një metodë pagese digjitale
- ☐ Stafi ka përfunduar trajnim bazë ndërgjegjësimi për kibersigurinë
- ☐ Një person i emëruar ka pronësinë e vendimeve për IT dhe të dhënat

16.2 MBROJTJA, STANDARDET & FINANCIMI

Para se të depozitoni, certifikoni, apo aplikoni

BAZAT E PI-SË

- ☐ Kërkuam markat tregtare/patentat ekzistuese para se të emërtonim apo depozitonim diçka
- ☐ Përdorëm një marrëveshje konfidencialiteti para se të ndanim detaje teknike me një partner apo investor
- ☐ Dokumentuam datën e shpikjes dhe shpikësit brenda kompanisë
- ☐ Regjistruam emrin dhe logon tonë kryesore të markës si markë tregtare, të paktën kombëtarisht

PARA DORËZIMIT TË NJË APLIKIMI PËR FINANCIM TË BE-SË

- ☐ Lexuam kriteret e vlerësimit të thirrjes para se të shkruanim diçka
- ☐ Konfirmuam eligjibilitetin, përfshirë çdo kërkesë bashkëfinansimi
- ☐ Identifikuam partnerët herët atje ku thirrja kërkon një konsorcium
- ☐ Draftin e kaluam nëpër parashqyrtim nga EEN Shqipëri apo AIDA
- ☐ Buxhetuam realisht, jo optimistikisht

 PËRDORIMI I MIRË I KËTYRE LISTAVE

Trajtoni një përgjigje “jo” si një detyrë me pronar dhe datë — jo si arsye për të vonuar fillimin diku tjetër. Rishikoni çdo listë kontrolli çdo tremujor ndërsa biznesi juaj ndryshon.

CHAPTER 17

Vetëvlerësimi & Modeli i Pjekurisë së Inovacionit

Një model pesë-nivelesh përtëkrahësu arkundodhet NVM-jajua jso t, dhe çfarë kërkon vërtet niveli tjetër.

17.1 PESË NIVELET

Modeli i pjekurisë i Qendrës së Njohurive për Inovacion

NIVELI	EMRI	SI DUKET
1	Reaktiv	Inovacioni ndodh vetëm si përgjigje ndaj një krize apo humbjeje klienti; pa buxhet apo pronar
2	Ndërgjegjshëm	Drejtimi e një nevojën; iniciativa raste-raste; pa proces të qëndrueshëm
3	I strukturuar	Një pronar i emëruar, një proces i thjeshtë vlerësimi idesh, disa mbështetje e jashtme e angazhuar (p.sh. EEN)
4	Sistematik	Rishikime të rregullta inovacioni, aplikime aktive financimi, të paktën një certifikim në proces apo i mbajtur
5	I integruar	Inovacioni është i ngulitur në strategji; burime të shumta financimi, partneritete dhe asete PI aktive njëkohësisht

DID YOU KNOW?

Shumica e NVM-ve shqiptare sot ndodhen në Nivelin 1 apo 2 — arritja e Nivelit 3 është realisht e arritshme brenda 6–12 muajve me përpjekje të vazhdueshme duke përdorur këtë udhëzues.

17.2 VLERËSONI VETEN NËPËR GJASHTË DIMENSIONE

Vlerësoni secilën 0–100%, me sinqeritet

Vlerësim treguese i shfaqur më sipër — zëvendësoni çdo shirit me vlerësimin tuaj të sinqertë. Mesatarja nën 30% nëpër dimensione zakonisht tregon Nivel 1–2; 30–60% tregon Nivel 3; mbi 60% tregon Nivel 4–5.

🕒 PËRDORIMI I VLERËSIMIT TUAJ

Mos u përpiqni të ngrini çdo dimension menjëherë. Identifikoni dimensionin tuaj me vlerësimin më të ulët dhe adresojeni së pari — kapaciteti financiar i ulët dhe disiplina e ulët e procesit janë dy pengesat më të zakonshme për NVM-të shqiptare, dhe të dyja adresohen drejtpërdrejt në Kapitujt 09 dhe 12.

17.3 ÇFARË HAP SECILI NIVEL

Përputhja e nivelit tuaj me hapin tjetër

NIVELI JUAJ	HAPI TJETËR I REKOMANDUAR	KAPITUJT RELEVANTË
1 — Reaktiv	Përfundoni vetëkontrollin e gatishmërisë dhe emëroni një pronar inovacioni	Kap.03, Kap.12
2 — Ndërgjegjshëm	Regjistrohuni pranë Rrjetit European të Ndërmarrjeve Shqipëri për një diagnostikim falas	Kap.10
3 — I strukturuar	Zgjidhni një instrument të parë financimi dhe filloni planifikimin e certifikimit	Kap.08, Kap.09
4 — Sistemativ	Ndiqui Horizon Europe apo pjesëmarrje në konsorcium sektorial të BE-së	Kap.06, Kap.09
5 — I integruar	Mentoroni NVM të tjera; konsideroni t'i bashkoheni një grupimi apo eventeve të Rrjetit European të Ndërmarrjeve si studim rasti	Kap.15

CHAPTER 18

Planet e Veprimit & Udhërrëfytyesi i Zbatimit

Njëmodel bosh përtakthyer gjithçkaqëkenilexuarnëtriveprimetë angazhuara me pronarë dhe data.

18.1 PLANIJUAJ 90-DITOR I VEPRIMIT

Tri veprime, të angazhuara në letër

Zgjidhni saktësisht tri veprime nga ky udhëzues që do t'i përfundoni brenda 90 ditëve të ardhshme. Më pak se tre rrezikon humbjen e vullit; më shumë se tre zakonisht do të thotë asnjë nuk përfundon. Plotësojeni këtë me dorë, me ekipin tuaj, para se të vazhdoni.

VEPRIMI	PRONARI	DATA E SYNUAR	REFERENCA E KAPITULLIT

VEPRIMI	PRONARI	DATA E SYNUAR	REFERENCA E KAPITULLIT

VEPRIMI	PRONARI	DATA E SYNUAR	REFERENCA E KAPITULLIT

 NJË KËSHILLË PËR ZGJEDHJEN

Zgjidhni të paktën një veprim që nuk kushton asgjë përveç kohës (p.sh. regjistrimi pranë EEN Shqipëri, përfundimi i një vetëvlerësimi) në mënyrë që progresi të fillojë menjëherë, edhe ndërsa një veprim i financuar është ende në përgatitje.

18.2 MODELI I UDHËRRËFYESIT 12-MUJOR

Tremujor pas tremujori

TREMUJORI	FOKUSI	SHËNIMET TUAJA
T1	Vetëvlerësim, themele, regjistrim EEN/AIDA	
T2	Përgatitja dhe dorëzimi i aplikimit për financim	
T3	Procesi i certifikimit dhe testimi pilot	
T4	Hyrje në treg, rishikim rezultatesh, vendosje prioritetesh për vitin tjetër	

PYETJE RISHIKIMI TREMUJOR

- ☐ Çfarë u angazhuam këtë tremujor, dhe a e përfunduam?
- ☐ Çfarë po pengon progresin — koha, paratë, aftësitë, apo informacioni?
- ☐ Cilën mbështetje të jashtme (EEN, AIDA, një partner) duhet të sjellim tremujorin tjetër?
- ☐ A ka lëvizur rezultati ynë i pjekurisë së inovacionit (Kap.17) që nga tremujori i kaluar?

CHAPTER 19

Kontaktet & Organizatat Mbështetëse

Çdo organizatë përmendur në këtë udhëzues, e mbledhur për referencë të shpejtë. Verifikoni detajet aktuale të kontaktit para se t'u besoni — organizatat përditësojnë faqet dhe stafin rregullisht.

19.1 SHQIPËRIA — PIKAT E PARA TË KONTAKTIT

Ku të filloni, në Shqipëri

ORGANIZATA	ÇFARË NDIHMON	SI T'I KONTAKTONI
AIDA — Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve	Skema kombëtare grantesh, lehtësim investimesh, koordinon EEN Shqipëri	aida.gov.al
Rrjeti European i Ndërmarrjeve Shqipëri	Këshillim falas për inovacion, financim, partneritete dhe eksport	een-albania.al
Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Tiranë	Përfaqësim biznesi, shërbime partnere EEN, rrjetëzim	cci.al
Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Durrës	Mbështetje biznesi rajonale, shërbime partnere EEN	faqja e dhomës lokale / referim nga AIDA
Agjencia e Zhvillimit Rajonal Tiranë (RDA)	Zhvillim ekonomik rajonal, shërbime partnere EEN	rdatirana.al
Dhoma Ekonomike e Grave	Mbështetje për sipërmarrëse gra, trajnim, rrjetëzim	referim nga EEN Shqipëri
Drejtoria e Përgjithshme e Patentave dhe Markave Shqiptare	Regjistrim kombëtar i patentave dhe markave tregtare	drejtoria e qeverisë kombëtare

Detajet e kontaktit të listuara janë pika fillimi treguese aktuale sipas këtij botimi — konfirmoni gjithmonë nëpërmjet një kërkimi zyrtar para se t'i besoni një email-i apo numri telefoni specifik.

19.2 KONTAKTE PROGRAMESH NË NIVEL BE-JE

Ku të shkoni për detaje specifike programi

NEVOJA	BURIMI ZYRTAR
Thirrjet, rregullat dhe kërkimi i partnerëve për Horizon Europe	Portali i Financimeve & Tenderave i BE-së (ec.europa.eu/info/funding-tenders)
Mbështetje dhe udhëzim kombëtar për Horizon Europe	Pikat Kombëtare të Kontaktit (NCP) të Horizon Europe të Shqipërisë, nëpërmjet Ministrisë së Arsimit dhe Sportit / institucioneve kërkimore
Regjistrimi i markës tregtare dhe dizajnit të BE-së	Zyra e Pronësisë Intelektuale e Bashkimit Evropian (euipo.europa.eu)
Aplikimet për patenta evropiane	Zyra Evropiane e Patentave (epo.org)
Statusi dhe raportimi i negociatave të anëtarësimit në BE	Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat e Zgjerimit e Komisionit Evropian (enlargement.ec.europa.eu)
Rrjeti European i Ndërmarrjeve, drejtori në gjithë BE-në	Portali i Rrjetit European të Ndërmarrjeve (een.ec.europa.eu)
Shenjëzimi CE dhe standardet e harmonizuara	Tregu i Vetëm i Komisionit Evropian për produkte (single-market-economy.ec.europa.eu)

NJË SHËNIM MBI PËRDORIMIN E BURIMEVE ZYRTARE

Ky udhëzues përmbledh strukturat e programeve me saktësi sipas mesit të vitit 2026, por thirrjet, buxhetet, afatet dhe rregullat e eligjibilitetit ndryshojnë. Trajtoni çdo portal zyrtar më sipër si burimin autoritar dhe aktual — dhe këtë udhëzues si hartën tuaj për t'i gjetur ato.

CHAPTER 20

Fjalorth i Terminologjisë së Inovacionit

Akronimet dhe termat e përdorura gjatë këtij udhëzuesi, të përkufizuara thjeshtë.

20.1 REFERENCË A-ZH

Termat kryesorë të përdorura në këtë udhëzues

AIDA

Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve — agjencia kombëtare shqiptare e investimeve dhe mbështetjes së NVM-ve.

CBAM

Mekanizmi i Rregullimit Kufitar të Karbonit — një kosto karboni e BE-së e aplikuar për importe të caktuara bazuar në emetimet e përfshira.

Shenjëzimi CE

Deklarata e prodhuesit se një produkt përmbush kërkesat e zbatueshme të BE-së për shëndetin, sigurinë dhe mjedisin.

CEN / CENELEC / ETSI

Tri organizatat evropiane të standardizimit që zhvillojnë standarde evropiane të harmonizuara.

Grupi (anëtarësimi)

Një grupim kapitujsh negociues të lidhur në procesin e anëtarësimit në BE; ka gjashtë grupe gjithsej.

Vlerësimi i konformitetit

Procesi i testimit, inspektimit apo certifikimit që një produkt përmbush standardet e kërkuara.

EEN

Rrjeti European i Ndërmarrjeve — rrjeti i mbështetjes dhe partneriteteve të NVM-ve të BE-së, aktiv në Shqipëri.

EIC

Këshilli Evropian i Inovacionit — financon inovacione teknologjike të thella dhe përparime me rrezik e potencial të lartë.

EIT

Instituti Evropian i Inovacionit & Teknologjisë — drejton komunitete inovacioni sipas sektorëve.

EPO

Zyra Evropiane e Patentave — ekzaminon dhe jep patenta evropiane.

EUIPO

Zyra e Pronësisë Intelktuale e Bashkimit Evropian — regjistron marka tregtare dhe dizajne të BE-së.

Horizon Europe

Programi i BE-së për kërkim dhe inovacion me vlerë 95.5 miliardë euro (2021–2027).

IBAR

Raporti i Vlerësimit të Pikave Referuese të Ndërmjetme — vlerësimi i BE-së që konfirmon se një vend kandidat ka përmbushur pikat referuese të ndërmjetme të reformës.

Sistemi i menaxhimit të inovacionit

Një proces i strukturuar dhe i përsëritshëm organizativ për gjenerimin, vlerësimin dhe shkallëzimin e inovacionit.

InvestEU

Një program i BE-së që siguron garanci buxheti për të mobilizuar financim investimi në BE dhe vende partnere.

IPA III

Instrumenti i Para-Anëtarësimit — kanali kryesor i financimit të BE-së për vendet candidate.

PI

E Drejta e Pronësisë Intelktuale — mbrojtje ligjore që përfshin patenta, marka tregtare, dizajne, të drejtën e autorit dhe sekrete tregtare.

Kuadri i Ri Legjislativ

Kuadri ligjor i BE-së që qëndron pas shenjëzimit CE dhe rregullave të konformitetit të produktit.

Organ i njoftuar

Një organizatë e pavarur e autorizuar për të vlerësuar konformitetin për kategori produktesh me rrezik më të lartë.

Infrastruktura e cilësisë

Sistemi i kombinuar i standardizimit, metrologjisë, akreditimit dhe vlerësimit të konformitetit.

Programi i Tregut të Vetëm (PTV)

Programi i BE-së që financon mbështetjen e konkurrueshmërisë së NVM-ve, përfshirë Rrjetin European të Ndërmarrjeve.

Widening (Horizon Europe)

Një nën-program i Horizon Europe që mbështet vende me sisteme kërkimi dhe inovacioni më pak të zhvilluara, përfshirë Shqipërinë.

CHAPTER 21

Referencat

Burimetparësore paskëtijbotimi.Politikat dhe informacioni i financimit të BE-së ndryshojnë; kontrolloni gjithmonë versionin aktual në burimin zyrtar.

21.1 BURIMET PARËSORE

Burimet e konsultuara për këtë botim

- 01 Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat e Zgjerimit — faqja e vendit për Shqipërinë (enlargement.ec.europa.eu).
- 02 Këshilli i Bashkimit Evropian (Consilium) — njoftime për shtyp mbi konferencat e anëtarësimit të Shqipërisë dhe vlerësimin IBAR, 2026 (consilium.europa.eu).
- 03 Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Kërkim dhe Inovacion — njoftimi i asociimit të Shqipërisë në Horizon Europe (research-and-innovation.ec.europa.eu).
- 04 EURAXESS — “Shqipëria përfundon asociimin e Ballkanit Perëndimor në Horizon Europe.”
- 05 Western Balkans Info Hub — burime për Horizon Europe dhe programin Widening (westernbalkans-infohub.eu).
- 06 Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (AIDA) — informacion institucional dhe faqet e projekteve (aida.gov.al).
- 07 Rrjeti Evropian i Ndërmarrjeve Shqipëri — informacion mbi projektin dhe shërbimet (een-albania.al).
- 08 Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë Tiranë — faqja e shërbimeve të Rrjetit Evropian të Ndërmarrjeve (cci.al).
- 09 Agjencia e Zhvillimit Rajonal Tiranë — informacion mbi konsorciumin e Rrjetit Evropian të Ndërmarrjeve Shqipëri (rdatirana.al).
- 10 Zyra e Pronësisë Intelektuale e Bashkimit Evropian (EUIPO) — udhëzime për regjistrimin e markës tregtare dhe dizajnit të BE-së (euipo.europa.eu).
- 11 Zyra Evropiane e Patentave (EPO) — udhëzime për aplikimin për patenta (epo.org).
- 12 Komisioni Evropian — Tregu i Vetëm për produkte, udhëzime për shenjëzimin CE dhe Kuadrin e Ri Legjislativ (single-market-economy.ec.europa.eu).
- 13 Komisioni Evropian — informacion mbi Këshillin Evropian të Inovacionit dhe Agjencinë Ekzekutive për NVM (eic.ec.europa.eu).
- 14 Komisioni Evropian — informacion mbi programin InvestEU (investeu.europa.eu).
- 15 Komisioni Evropian — informacion mbi Programin Evropa Digjitalë (digital-strategy.ec.europa.eu).
- 16 Instituti Evropian i Inovacionit dhe Teknologjisë (EIT) — përmbledhje e Komuniteteve të Njohurive dhe Inovacionit (eit.europa.eu).
- 17 Komisioni Evropian — përmbledhje e Ligjit të BE-së për AI dhe kuadrin bazuar në rrezik (digital-strategy.ec.europa.eu).
- 18 Organizata Ndërkombëtare e Standardizimit — përmbledhje e udhëzimeve ISO 56002 për Menaxhimin e Inovacionit (iso.org).

QENDRA E NJOHURIVE PËR INOVACION

Inovacioni është mënyra më e shpejtë si një NVM shqiptare mund të veprojë mbi anëtarësimin në BE — duke filluar sot, jo në 2030.

KOORDINUAR NGA

AIDA & Rrjeti European i Ndërmarrjeve
Shqipëri

BOTIMI
2026, Tiranë

KONTAKT

een-albania.al · aida.gov.al